

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดพิมพ์เป็นที่ระลึก

ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน พุทธศักราช ๒๕๔๘

วันจันทร์ที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๘

ณ วัดชัยชนะสงคราม เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดพิมพ์เป็นที่ระลึก

ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน พุทธศักราช ๒๕๔๘

วันจันทร์ที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๘

ณ วัดชัยชนะสงคราม เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

คำนำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับพระมหากรุณาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เชิญผ้าพระกฐินพระราชทานไปถวายยังพระอารามหลวง อีกวาระหนึ่ง ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ นี้ ได้กำหนดเชิญไปถวายยัง วัดชัยชนะสงครามซึ่งอยู่ในพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร โดย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เชิญชวนประชาคมจุฬาฯ ทั้งมวล ตลอดจนองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในอาณาบริเวณใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัย ร่วมเป็นเจ้าภาพ ในการนี้มหาวิทยาลัยจะมอบเงินที่ได้รับจากผู้มีจิตศรัทธา ร่วมบำเพ็ญกุศลถวายผ้าพระกฐินพระราชทานครั้งนี้แก่วัดชัยชนะสงคราม เพื่อประโยชน์ในการทำนุบำรุงพระอารามและพระศาสนาให้วัฒนาสถาพรสืบไป

นอกจากพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้จัดพิมพ์หนังสือเป็นที่ระลึกในการดังกล่าวด้วย ในปีนี้ได้จัดพิมพ์เรื่องกฐินพิธี และพระธรรมเทศนา กฐินานิสังสกถา อันเป็นหนังสือทรงคุณค่ามาเป็นอาทิธรรมบรณการ เพื่อเป็นอรรถประโยชน์แก่สาธุชนทั่วไป นอกจากนี้ยังมีประวัติความเป็นมาและพุทธศิลป์ที่น่าสนใจในวัดชัยชนะสงครามรวมอยู่ด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะผู้รับพระมหากรุณาเชิญผ้าพระกฐินพระราชทาน ขอเชิญชวนให้ทุกคนที่ร่วมในงานถวายกฐินพระราชทานครั้งนี้ พร้อมใจกันน้อมเกล้าฯ ถวายกุศลอันพึงบังเกิดมีในทุกส่วนแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทั้งในฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักร ตลอดจนขอพระคุณเจ้าทั้งหลายได้รับอานิสงส์ในการกรรณกฐินครั้งนี้โดยทั่วกัน

Jim Siam

(ศาสตราจารย์ คุณหญิงสุชาติ กีระนันท์)

อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กำหนดการ

พิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี ๒๕๔๘
ณ วัดชัยชนะสงคราม แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
วันจันทร์ที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๘

- เวลา ๑๒.๓๐ น. ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณลานจอดรถด้านข้างโรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เวลา ๑๒.๔๕ น. กรรมการสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองอธิการบดี คณะบดี ผู้อำนวยการสถาบัน/วิทยาลัย/ศูนย์/สำนัก ผู้ช่วยอธิการบดี นิสิตและผู้ร่วมพิธีออกเดินทางโดยรถที่มหาวิทยาลัยจัดให้
- เวลา ๑๓.๑๕ น. นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรรมการสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองอธิการบดี คณะบดี ผู้อำนวยการสถาบัน/วิทยาลัย/ศูนย์/สำนัก ผู้ช่วยอธิการบดี นิสิตและผู้ร่วมพิธี ถึงวัดชัยชนะสงคราม แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
- เวลา ๑๓.๕๐ น. นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อธิการบดี รองอธิการบดี คณะบดี ผู้อำนวยการสถาบัน/วิทยาลัย/ศูนย์/สำนัก และ ผู้ช่วยอธิการบดี อัญเชิญผ้าไตรพระกฐินพระราชทาน พร้อมเครื่องบริวารพระกฐินถึงบริเวณพิธีหน้าพระอุโบสถ วัดชัยชนะสงคราม

เชิญผ้าไตรพระกฐินพระราชทานขึ้นที่ตั้งที่โต๊ะหมู่บูชา

เวลา ๑๔.๐๐ น. เริ่มพิธีถวายผ้าพระกฐิน

นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เชิญผ้าไตรพระกฐินพระราชทานเข้าสู่พระอุโบสถ

นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุกตูป เทียน ที่โต๊ะหมู่บูชา หน้าพระพุทธรูปมาประธาน กล่าวคำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

พระสงฆ์ประกอบพิธีกฐินกรรม

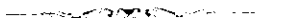
อธิการบดีถวายเครื่องบริวารพระกฐินของพระราชทาน ถวาย
พัทธองถวายผ้าไตรและถวายเครื่องไทยธรรมของ
มหาวิทยาลัย รองอธิการบดี (รองศาสตราจารย์
ทันตแพทย์ นายแพทย์ ดร. สิทธิชัย ทัตศรี และ
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ อุดมกิจเดชา) ถวาย
ผ้าไตรและเครื่องไทยธรรมแก่พระคู่สวด ทั้ง ๒ รูป
รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน/วิทยาลัย/ศูนย์/สำนัก
ผู้ช่วยอธิการบดีและผู้ร่วมพิธีในพระอุโบสถ
ถวายผ้าไตรและเครื่องไทยธรรมแก่พระอันดับ

อธิการบดีอ่านคำปวารณาถวายปัจจัยโดยเสด็จพระราษกุศล
พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานสงฆ์ถวายคติрек
นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภรตน้ำ วัฒนพร
นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกราบพระพุทธรูปฐิมาประธาน
แล้วกราบประธานสงฆ์

นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อธิการบดี รองอธิการบดี
คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน/วิทยาลัย/ศูนย์/สำนัก
ผู้ช่วยอธิการบดีและผู้ร่วมพิธีออกจากพระอุโบสถ

อธิการบดีมอบหนังสือที่ระลึกให้ผู้แทนโรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม
ที่หน้าพระอุโบสถ

เสร็จพิธี

การแต่งกาย	ข้าราชการ	เครื่องแบบปกติขาวสวมหมวก
	ผู้ร่วมพิธี	สากลนิยม / ผ้าไทย สุภาพ
	นิสิตชาย / หญิง	เครื่องแบบนิสิต

๑๕๖ ศิลปกรรมนำรัฐคู่วัดชัยชนะสงคราม

เรียบเรียงโดย อาจารย์จิวรรณ แสงเพชร*

วัดชัยชนะสงคราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ อันเป็นเขตย่านการค้าของชาวจีนโบราณสืบมาจนปัจจุบัน (รูปที่ ๑,๒)

ที่ตั้งและอาณาเขตของวัด

เลขที่ ๘๓ ด้านหน้าติดถนนมหาจักร (คลองถม) ด้านหลังติดถนนจักรวรรดิ ตรงข้ามกับบริเวณเวียงนครเกษม หรือ ระหว่างสี่แยกวัดตึก (ถนนจักรวรรดิ ตัดกับถนนเยาวราช) กับสี่แยกเอส.เอ.บี. (ถนนจักรวรรดิ ตัดกับถนนเจริญกรุง) ลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีเนื้อที่ ๗ ไร่ ๑ งาน ๘๒ ตารางวา ตามโฉนดที่ดิน ๓๕๒๘

ทิศตะวันออก	ติดกับถนนมหาจักร (คลองถม)
ทิศตะวันตก	ติดกับตึกแถวของ พล.ต.อ.พระพิณจหนักดี กับของ เจ้าจอมเอี่ยม ถนนจักรวรรดิ
ทิศเหนือ	ติดกับบริษัทตีทแฮล์ม และตึกบ้านพระนางา-พิธภาณี ถนนเจริญกรุง
ทิศใต้	ติดกับตึกแถวของพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ในรัชกาลที่ ๖ ถนนเยาวราช

* อาจารย์ประจำ ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของวัด

วัดชัยชนะสงคราม สร้างขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) โดยเป็นวัดที่เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ ต้นสกุล สิงห์เสนี) (รูปที่ ๓) สร้างขึ้นภายหลังกลับจากเสด็จศึกรบชนะญวน (เวียตนาม) และปราบกบฏที่เวียงจันทน์ ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่และนับเป็นศึกครั้งสำคัญของท่าน เจ้าพระยาบดินทรเดชา ได้มีศรัทธาที่จะทำนุบำรุงพระบรมพุทธานุภาพ โดยยกดินและบริเวณบ้านที่ท่านได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็น พระยาราชสุภาวดี ซึ่งเจ้าของที่ดินเดิม คือ เจ้าพระยาอมราช (อิน) นำมาถวายเป็นวัดและตั้งชื่อตามมงคลนามในการสงครามครั้งนั้นว่า “วัดชัยชนะสงคราม”

เจ้าพระยาบดินทรเดชา ได้เริ่มทำการก่อสร้างเสนาสนะทั้งในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๓๙๑ ประกอบด้วย พระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ ฼ฎีกาสงฆ์ และเนื่องจากเรือนที่พำนักของท่าน และสิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ภายในวัด เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ซึ่งเป็นวัสดุที่ไม่แพร่หลายในสมัยนั้น ชาวบ้านจึงนิยมเรียกชื่อวัดว่า “วัดตึก” สืบมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาสภาพอาคารส่วนใหญ่ได้ชำรุดทรุดโทรมลง ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องบูรณะปฏิสังขรณ์อาคารและสิ่งก่อสร้าง รวมทั้งพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ พระวิหารคดเหลือสิ่งก่อสร้างเมื่อครั้งสมัยที่เจ้าพระยาบดินทรเดชาสร้างวัด ได้แก่ พระปรางค์เจดีย์ ๓ องค์ และหอพระไตรปิฎก

วัดชัยชนะสงครามมีฐานะเป็นวัดราษฎร์ สืบมาจนถึงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกวัดชัยชนะสงคราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สืบมาจนถึงปัจจุบัน

ศิลปกรรมภายในวัด

พระปรางค์ ๕ ยอด และเจดีย์ทรงระฆัง ๓ องค์

บริเวณด้านหลังของวัดใกล้กับตึกแถวริมถนนจักรวรรดิ เป็นที่ตั้งของพระปรางค์ และเจดีย์ทรงระฆังขนาดใหญ่เรียงกัน ๓ องค์

พระปรางค์องค์ใหญ่ ตั้งอยู่บนฐานรูปสี่เหลี่ยม รองรับฐานสิงห์เพิ่มมุมซ้อนชั้น ๓ ฐาน เหนือขึ้นไปคือเรือนธาตุมีจระนำประดิษฐานพระพุทธรูป ถัดขึ้นไปคือส่วนยอดที่ก่อเป็นพระปรางค์แบบ ๕ ยอด คือมีพระปรางค์ขนาดเล็กประจำที่ด้านทั้ง ๔ และยอดกลางประธานขนาดใหญ่ที่ชั้นถัดลงมา ประดับประดามากกรรมเป็นรูปยักษ์แบกมารแบก รองรับครุฑยุดนาค เหนือครุฑยุดนาคก่อเป็นชั้นรัศมีประดับ สูงขึ้นไป ๗ ชั้น พื้นที่ระหว่างชั้นตกแต่งด้วยกลีบบนูนและบันแถลง ส่วนยอดบนสุดเหนือจอมโมฬีประดับนภศูล ความสูงจากส่วนฐานถึงส่วนยอดของพระปรางค์ประมาณ ๒๐ เมตร แม้ว่าปัจจุบันพระปรางค์ ๕ ยอดองค์นี้จะได้รับการบูรณะแล้วในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่ก็นับว่าเป็นพระปรางค์ที่มีสัดส่วนที่งดงามมาก (รูปที่ ๔, ๕)

คติการสร้างพระปรางค์ ปรากฏมาแล้วตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสืบเนื่องและปรับปรุงรูปแบบมาจากคติการสร้างปราสาทในวัฒนธรรมขอม โดยสร้างเป็นปรางค์ประธานของวัดสำคัญสมัยอยุธยาตอนต้น เช่น วัดมหาธาตุ, วัดราชบูรณะ, วัดพุทธไสยาสน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พัฒนาการของพระปรางค์จะลดความสำคัญลงตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง เนื่องจากได้ให้ความสำคัญกับการสร้างเจดีย์ทรงระฆัง หรือเจดีย์ย่อมุม

(เจดีย์เพิ่มมุม) เป็นประธานหลักของวัด ดังปรากฏที่วัดพระศรีสรรเพชญ์, เจดีย์ประธานวัดสวนหลวงสภธรรม (เจดีย์ศรีสุริโยทัย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความสำคัญของการสร้างพระประธานได้กลับมาปรากฏอีกครั้งในสมัยอยุธยาตอนปลาย เช่น วัดไชยวัฒนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีการสร้างพระประธานขนาดเล็กภายในวัด ตัวอย่างเช่น วัดสระบัว จังหวัดเพชรบุรี, วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น และได้มีการสร้างพระประธานแบบ ๕ ยอด ปรากฏที่วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี

คติการสร้างพระประธาน ยังคงปรากฏสืบมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังจะเห็นได้จากมีการสร้างพระประธานภายในวัด ทั้งในลักษณะของพระประธาน และพระประธานขนาดเล็ก

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระประธานที่วัดพระนั่งใจโสมมารามวรวิหาร ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงดำริและริเริ่มการก่อสร้างพระประธานที่วัดอรุณราชวรารามราชวรวิหาร (รูปที่ ๒) ซึ่งมาแล้วเสร็จในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะแผนผังและรูปแบบของพระประธานที่วัดอรุณราชวราราม เป็นการจำลองศูนย์กลางจักรวาล คือ เขาพระสุเมรุ ลงในงานสถาปัตยกรรม อันเป็นลักษณะที่สืบทอดมาจากสมัยอยุธยา โดยสร้างเป็นพระประธานแบบ ๕ ยอด นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาและบูรณะพระอารามหลวงมากมาย ซึ่งได้มีการสร้างพระประธานราย (พระประธานขนาดเล็ก) หรือพระประธานทิศ ปรากฏภายในวัดสำคัญ อาทิ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรวิหาร, วัดเทพธิดารามวรวิหาร, วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร เป็นต้น

สำหรับพระปรางค์วัดชัยชนะสงคราม ซึ่งเป็นวัดที่สร้างโดยเจ้าพระยาบดินทรเดชา ดำรงตำแหน่งสมุหนายกและแม่ทัพคู่พระบารมีประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และโดยเหตุที่ท่านเลือกก่อสร้างพระปรางค์เป็นแบบ ๕ ยอดนั้น สันนิษฐานว่า เจ้าพระยาบดินทรเดชา อาจได้รับแรงบันดาลใจมาจาก การสร้างพระปรางค์แบบ ๕ ยอด อันเป็นรูปแบบที่เคยปรากฏมาก่อนทั้งจากสมัยอยุธยาสืบมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสร้างให้แตกต่างจากพระพุทธรูปปรางค์ที่วัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร (วัดสามปลื้ม) ซึ่งเป็นพระปรางค์ยอดเดี่ยว (รูปที่ ๗) ซึ่งทั้งสองวัดนี้ เป็นวัดที่ท่านได้สถาปนาและสร้างถาวรวัตถุร่วมสมัยกันบนพื้นที่ดินที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และทำนุบำรุงบวรพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป

เจดีย์ทรงระฆัง ๓ องค์

เจดีย์ทรงระฆัง ๓ องค์ สร้างเรียงต่อจากพระปรางค์ ๕ ยอด วนานไปตามอาณาเขตด้านหลังวัด ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงระฆังก่อด้วยอิฐ ตั้งอยู่บนฐานรูปสี่เหลี่ยม ถัดขึ้นไปคือ มาลัยลูกแก้วซ้อนกัน ๓ ชั้น รองรับองค์ระฆังทรงกลม เหนือขึ้นไปคือส่วนยอด ประกอบด้วยบัลลังก์ในแผนผังทรงกลม มีเสาดานรอบแกนก้านฉัตร ต่อขึ้นไปเป็นปล้องโฉนดปลียอด และเมืมน้ำค้างประดับที่ด้านบนสุด ปัจจุบันเจดีย์ทั้ง ๓ องค์ ได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๒

หอพระไตรปิฎก

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระอุโบสถ สร้างขึ้นโดยหลวงพ่อดิม เจ้าอาวาสองค์แรกของวัดในปี พ.ศ. ๒๓๘๗ ลักษณะเป็นหอพระไตร-

ปิฎกไม้ ๒ ชั้น (รูปที่ ๘,๘) เครื่องบนประกอบด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ลวดรักปิดทองประดับกระจก หน้าบันแกะสลักเป็นรูปพระอินทร์ ทรงช้างเอราวัณ พื้นประดับลายดอกพุดตานปิดทองประดับกระจก รอบล่างของเจาะช่องเป็นซุ้มเรือนแก้วภายในประดับรูปเทวดายืนพนมมือ ฉันทันบนเป็นแบบฝาปะกนเขียนลายรดน้ำรูปหน้าสิงห์ เสาระเบียงเป็นเสาไม้กลึงเขียนลายทอง ภายในหอพระไตรปิฎกประดิษฐานรูปหล่อ หลวงพ่อฉิม และรอยพระพุทธรูปท่าจำลอง

ปัจจุบันหอพระไตรปิฎกได้รับการบูรณะใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยเทศบาลนครวัดและกันเป็นห้องเพื่อการใช้งานในชั้นล่าง

พระพุทธรูปและรูปพระอัครสาวก

ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ ได้มีการก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ แทนพระอุโบสถหลังเดิมที่ชำรุดทรุดโทรมลง และจัดพิธีหล่อพระพุทธรูป ประธานองค์ใหม่ หน้าตักกว้าง ๕ ศอก โดยหล่อตามแบบพระพุทธรูป สุโขทัยหมวดใหญ่ (รูปที่ ๑๐) ถวายพระนามว่า พระพุทธชัยสิงหมนินทรธรรมบดินทรโลกนาถเทวณรชาติอภิบุษนีย์ ประดิษฐานบนแท่นฐานชุกชี แทนที่พระพุทธรูปปฏิมาประธานองค์เดิมที่มีขนาดเล็ก

สำหรับพระพุทธรูปปฏิมาชุดเดิม ที่เคยประดิษฐานบนฐานชุกชี ภายในพระอุโบสถเก่า ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อครั้งเจ้าพระยาบดินทรเดชา นั้น ประกอบด้วยพระพุทธรูปปฏิมาและรูปพระอัครสาวก รวม ๕ องค์ คือ พระพุทธรูปประธานหล่อด้วยสำริด (รูปที่ ๑๑) รูปพระอัครสาวกเบื้องขวาและเบื้องซ้าย และพระพุทธรูปยืน ๒ องค์ ปัจจุบันประดิษฐาน ภายในซุ้มด้านหน้า (ทิศตะวันออก) และด้านหลัง (ทิศตะวันตก) (รูปที่ ๑๓,๑๔) ของพระอุโบสถ

พระพุทธรูปปฏิมาประธานองค์เดิม ปัจจุบันประดิษฐานภายในอุโบสถหลังใหม่ เป็นพระพุทธรูปปฏิมาหล่อด้วยสำริด พระพักตร์สงบนิ่ง เม็ดพระศกมีขนาดเล็ก รัศมีที่เชื่อมต่อกับอุษณีษะสามารถถอดออกได้ ประทับนั่งในท่าวิราสนะ (ขัดสมาธิราบ) แสดงปางมารวิชัย ครองจีวรห่มเฉียง เปิดพระอังสาขวา ชายสังฆาฏิเป็นแผ่นขนาดใหญ่ยาวจรดพระนาภี

ประติมากรรมสำริดที่ประดิษฐานขนาดข้าง คือ รูปพระอัครสาวกเบื้องขวาและเบื้องซ้าย คือ พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ นั่งพับเพียบพนมมือครองจีวรห่มเฉียงเปิดอังสาขวา ชายสังฆาฏิเป็นแผ่นขนาดใหญ่ปลายตัดเป็นเส้นตรง ลักษณะจีวรมีลวดลายประดับทั่วทั้งผืนคล้ายลายประแจจีนและที่ขอบสังฆาฏิเป็นลายคอกกลม (รูปที่ ๑๒) ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะปรากฏในพระพุทธรูปปฏิมาและรูปพระสาวก ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พบทั้งในงานจิตรกรรมและประติมากรรม

พระพุทธรูปยืนประดิษฐานในซุ้มทิศตะวันออกและทิศตะวันตก (รูปที่ ๑๓,๑๔) สันนิษฐานว่าเดิมประดิษฐานบนแท่นฐานชุกชีภายในพระอุโบสถหลังเก่า เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยสำริด ประทับยืนแบบสมถังค์ (ยืนตรง) ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา ชายสังฆาฏิยาวจรดพระนาภี ปลายตัดเป็นเส้นตรง มีเส้นรัดประคดและแถบผ้าหน้านางค่านหน้าขนาดใหญ่ ลักษณะจีวรมีลวดลายเป็นตาตารางภายในมีลายคอกกลมและพันธุ์พุดกษาประดับ (รูปที่ ๑๕,๑๖) ซึ่งจีวรที่มีลวดลายแบบดังกล่าวจะปรากฏในพระพุทธรูปปฏิมารัชกาลที่ ๓ เช่นเดียวกับรูปพระอัครสาวก ที่กล่าวมาในตอนต้น

พระพุทธรูปยืนในซุ้มทิศตะวันออก พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอ

พระอุระ พระหัตถ์ขวาวางแนบข้างพระวรกาย ซึ่งเป็นมูทราที่คัมภีร์
 ประติมานวิทยา เรียกว่า *ปางห้ามพระแก่นจันทน์* สำหรับพระพุทธรูปยืน
 ในซุ้มทิศตะวันตก พระหัตถ์ขวายกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายวาง
 แนบข้างพระวรกาย เรียกว่า *ปางประทานอภัย* หรือ *ปางห้ามญาติ* ทั้งนี้
 ในการประดิษฐานพระพุทธรูปทั้ง ๒ บนฐานชุกชีในพระอุโบสถหลังเดิม
 จะประดิษฐานไว้ข้างพระพุทธรูปประธาน ด้านขวาของพระพุทธรูปประธาน
 ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางห้ามพระแก่นจันทน์ (ยกพระหัตถ์ซ้าย)
 ส่วนด้านซ้ายประดิษฐานพระพุทธรูปยืน ปางประทานอภัย หรือปาง
 ห้ามญาติ (ยกพระหัตถ์ขวา)

ดังที่กล่าวมาเป็นตัวอย่างของงานศิลปกรรมที่สร้างขึ้น ร่วมสมัย
 กับการสร้างวัดชัยชนะสงคราม ซึ่งสร้างโดยเจ้าพระยาบดินทรเดชา แม่ทัพ
 คู่พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ซึ่งเปรียบได้กับ
 ตำแหน่ง “ขุนพลแก้ว” อันเป็นหนึ่งในสี่คัครัตนะ ของพระเจ้าจักรพรรดิ
 ตามคติโบราณ ท่านเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการทั้งด้านการสงครามและงาน
 ศิลปกรรมฝากไว้แก่แผ่นดิน เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และการทำงานบำรุง
 พระบวรพุทธศาสนา สมควรที่พวกเราอนุชนรุ่นหลัง จะได้ร่วมกันสืบสาน
 และรักษาให้คงอยู่สืบไป

บรรณานุกรม

- ตำราขนานานภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตน-**
โกสินทร์ รัชกาลที่ ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๕๖.
 ทิพากรวงศมหาโกษาธิบดี (ชำ บุนนาค), เจ้าพระยา. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์**
รัชกาลที่ ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
 กรมศิลปากร, ๒๕๔๗.
ประวัติวัดชัยชนะสงคราม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

๑. วัดชัยชนะสงคราม (ถนนจักรวรรดิ)

๒. พระอุโบสถหลังใหม่ วัดชัยชนะสงคราม

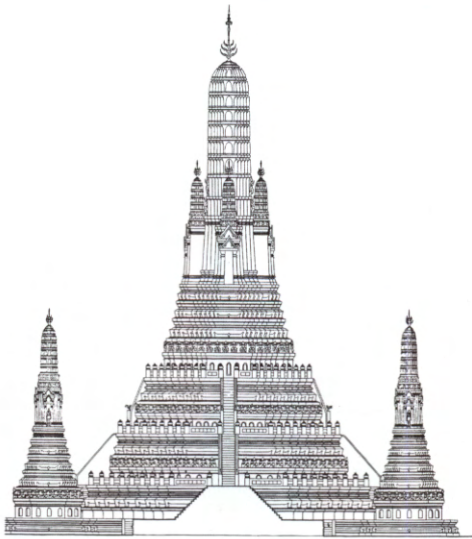
๓. เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ ต้นสกุล สิงห์เสนีย์)

๔. พระปรางค์ ๕ ยอด
วัดชัยชนะสงคราม

๕. รายละเอียดของพระปรางค์ ๕ ยอด วัดชัยชนะสงคราม

๖. แผนผังพระปรางค์วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

๗. พระปรางค์วัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร (วัดสามปลื้ม)

๘. หอพระไตรปิฎก วัดชัยชนะสงคราม

๙. รายละเอียดหน้าบันของหอพระไตรปิฎก

๑๐. พระพุทธรชัยสิงหนรินทร์ธรรม
บดินทรโลกนาถเทวณรชาติอภิบุษนี
พระพุทธรูปฐิมาประธานองค์ใหม่

๑๑. พระพุทธปฐิมาประธานองค์เดิมและพระอัครสาวก

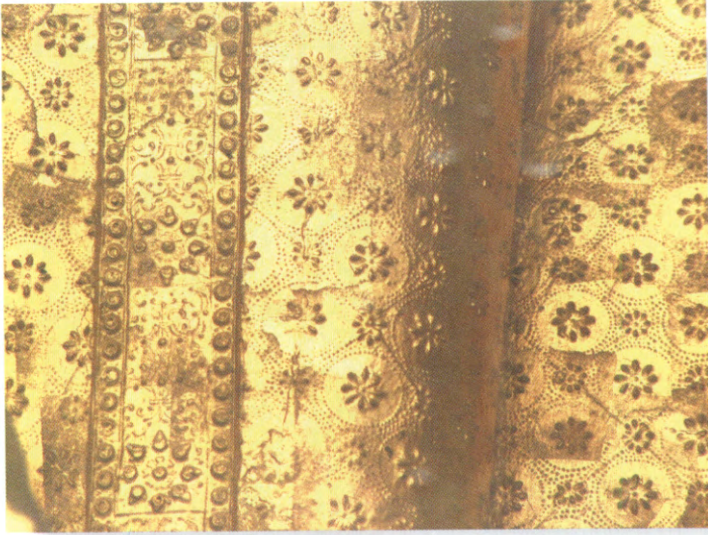
๑๒. ถวตลายประดับประดับของพระอัครสาวก

๑๓. พระพุทธรูปยืนปางห้ามพระแก่นจันทน์
ประดิษฐานในซุ้มทิศตะวันออก

๑๔. พระพุทธรูปยืนปางประทานอภัย
หรือปางห้ามญาติ ประดิษฐาน
ในซุ้มทิศตะวันตก

๑๕. ลวดลายประดับจีวรพระพุทธรูปยืนปางห้ามพระแก่นจันทน์

๑๖. ลวดลายประดับจีวรพระพุทธรูปยืนปางประทานอภัย หรือปางห้ามญาติ

กฐินพิธี

และ

พระธรรมเทศนา

กฐินานิสังสกถา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดพิมพ์เป็นอาทิธรรมบรรณาการ
เพื่อเป็นอรรถประโยชน์แก่สาธุชนทั่วไป

กฐินพิธี

และ

พระธรรมเทศนา

กฐินานิลังส์กถา

พิมพ์เป็นที่ระลึก

ในการนำผ้าพระกฐินไปพระราชทาน

ณ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

๗ พฤศจิกายน ๒๔๕๗

คำปรารภ

การถวายผ้ากฐิน ซึ่งเป็นกาลทานพิเศษนี้ ข้าพเจ้า
ได้บำเพ็ญเสมอ โดยเฉพาะภายหลังจากมหาสงคราม
คราวที่แล้วมา ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมาทุกปี เพราะถือว่าเป็น
การรักษาขนบประเพณีวัฒนธรรมอันดีของพุทธศาสนิกชน
ชาวไทยไว้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเป็นการรักษา
พระบรมพุทธานุญาตพิเศษที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้
โปรดประทานไว้ เพื่อให้ภิกษุสงฆ์บริษัทรักษาอันสูงส่ง
พิเศษบางสถานในทางพระวินัย ฉะนั้น จึงได้ชักชวนพระ
ภิกษุสามเณรและสัปบุรุษทายกทายิกาแห่งวัดเบญจมบพิตร
และท่านผู้มีกุศลศรัทธาอื่น ๆ ร่วมกันบำเพ็ญเป็นประจำมา
ในฤดูกาลถวายผ้ากฐิน ประจำปี ๒๔๕๖ ได้ขอรับพระ
ราชทานผ้าพระกฐินนำไปพระราชทานแก่คณะสงฆ์ วัดพระ
ศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งในการบำเพ็ญกุศล

ครั้งนั้น นอกจากได้รับความร่วมมุกุศลฉันทะจากพระภิกษุสามเณรและท่านสัปบุรุษทายกทายิกาทั้งหลายแล้ว ยังได้รับความร่วมมุกุศลฉันทะเป็นอย่างดียิ่ง ทั้งในค้ำข้าวราชการและสัปบุรุษทายกทายิกามีศรัทธาทั้งหลาย. ข้าพเจ้าและคณะผู้ไปในการขำเพื่อบุญกุศลคราวนั้น เมื่อได้กลับมาแล้วต่างมีความสำนึกในกุศลจิตกุศลฉันทะแห่งท่านนั้น ๆ เป็นอย่างดี ต่างให้ความอนุโมทนาสาธุการโดยทั่วกัน ฯ

ในฤดูกาลถวายผ้ากฐิน ประจำปี ๒๔๕๗ นี้ เนื่องด้วยการที่ได้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินไปพระราชทาน ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ยี่สิบแล้วมา เป็นทอดแห่งบัดย็นคิดเป็นอย่างดี คณะสัปบุรุษทายกทายิกาทั้งหลาย จึงมีศรัทธาใคร่จะให้ขอพระราชทานผ้าพระกฐิน เพื่อนำไปพระราชทาน ณ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ เพราะนอกจากจะเป็นการกุศลพิเศษแล้ว ก็ประสงค์ที่จะไปนมัสการปูชนียวัตถุสำคัญต่าง ๆ ในจังหวัดภาคเหนืออีกส่วนหนึ่งด้วย ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นชอบด้วย จึงได้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน เพื่อนำไปพระราชทานแก่คณะสงฆ์ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้รับพระราชทาน

ตามประสงค์ จึงขอพระราชวโรกาสถวายพระราชกุศลแต่
สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอัน
ประเสริฐ ทั้งสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี และพระ
ราชโอรส พระราชธิดา ในโอกาสด้วย. ฯ

ในการนำผ้าพระกฐินไปพระราชทานครั้งนี้ ได้รับความอุปถัมภ์ด้วยความร่วมกุศลฉันทะเป็นอย่างดี จาก
ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และท่าน
จอมพล ฉ. ชูณหะวัณ รองนายกรัฐมนตรี ทั้ง ๒ ท่าน และ
นอกจากนี้ ยังได้ขอความอุปถัมภ์พิเศษจากนายพลตำรวจ
เอก เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีช่วย
ว่าการกระทรวงมหาดไทย ตามเคย. และได้ขอความ
อุปถัมภ์พิเศษจาก พลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการ
ทหารบก รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม และใน
สถาน่นายกสมาคมชาวเหนือด้วย. ซึ่งได้รับความร่วม
กุศลฉันทะจากท่านรัฐมนตรีทั้งสองเป็นอย่างดี จึงขอ
อนุโมทนาส่วนกุศลเจตนาไว้ ณ โอกาสนี้เช่นเดียวกัน. ฯ

อนึ่ง ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ครั้งนี้
ย่อมจะมีท่านสัปบุรุษทายกทายิกา ทั้งที่มาจากกรุงเทพฯ

และในจังหวัดภาคเหนืออื่น ๆ เข้าร่วมเป็นเจ้าภาพอนโมทนา
 สาธุการเป็นสหายในการกุศลอันเป็นจำนวนมาก ซึ่งข้าพเจ้า
 ขออนโมทนาสาธุการในกุศลอันตระเจตนาของท่านนั้น ๆ ทั้ง
 ที่เป็นข้าราชการ และสาธุชนทั่วไป ไว้ในโอกาสอันด้วย
 สำหรับสิ่งที่ข้าพเจ้าจะปฏิบัติการสนองคุณในการนี้ นอก
 จากพรที่ข้าพเจ้าได้คงกล่าวยกให้แก่แล้ว ก็สมควร
 จะมีอนุสรณ์ไว้เป็นที่ระลึก แก่ท่านผู้มาร่วมการกุศลอันข้าง
 ข้าพเจ้าจึงได้ให้พระภิกษุสังฆนายก วัดเขมรจุมพิตร์ เรียบ
 เรียงวิธีการถวายทานต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการถวายผ้า ตาม
 แบบอย่างที่เคยมีมาแล้ว เช่นแต่เรียบเรียงให้เข้าใจง่ายขึ้น
 อันข้าพเจ้าได้ตรวจทานแล้ว พร้อมด้วยพระธรรมเทศนา
 “กฐินานิสงสกถา” อันเป็นของที่เคยใช้กันมา และใช้
 อยู่ในวัดเขมรจุมพิตร์ในปัจจุบันนี้ พิมพ์เป็นเล่มสมุดขึ้น
 เพื่อแจกเป็นธรรมบรรณาการเป็นอนุสรณ์ที่ระลึก ในการ
 ถวายผ้าพระกฐินพระราชทานครั้งนั้น ๆ

ในการพิมพ์หนังสือนี้ พระหลวงบรรณสารประสิทธิ์
 ปถมนสารี วัดเขมรจุมพิตร์ มีศรัทธาบริจาคทรัพย์จัด

เป็นค่าพิมพ์ จำนวน ๑,๑๐๐ บาท ข้าพเจ้าขออนุโมทนา
ในกุศลเจตนาของเธอไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ในที่สุคนธ์ ข้าพเจ้าขอขอยใจอนุโมทนาแก่ท่านทั้งหลาย
ที่ได้ช่วยชวนชววยอุปถัมภ์อุปการะในการกุศลครั้งนี้ทุกท่าน
พร้อมทั้งขอตั้งกัลยาณจิตอำนวยการ ขออานุภาพคุณพระ
ศรีวิรัตนตรัยและอานิสสงฆผลบุญกุศลทั้งหลายที่เราทั้งหลาย
ได้พร้อมกันบำเพ็ญให้ขึ้นไป จงเป็นพลวช่วยจัญอภิวาสท่าน
ทั้งหลายให้เป็นผู้เจริญยิ่ง ค้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ
ปฏิภาณคุณสารสมบัติ ปราศจากโรคาภัยพิบัติอุบัตถวันตราย
มีความประสงค์จำนงหมายในทางที่ชอบธรรม จงสำเร็จ
ทุกเมื่อ และขอให้จิตใจของท่านทั้งหลายจงตั้งอยู่ใน
สัมมาปฏิบัติ เพื่อยุขรมขารมีให้แก่กล้าเป็นแนวทางให้ลุถึง
ที่สุดแห่งทุกข์ในอวสาน คืออมตมทานฤพาน เทอญ ฯ

สมเด็จพรอินทร์

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

กฐินพิเศษ

กฐินทาน เป็นทานพิเศษประเภทหนึ่ง ซึ่งจะถวาย
ได้เฉพาะกาล คือ ตั้งแต่แรมค่ำ ๑ เดือน ๑๑ ไปจนถึง
เพ็ญเดือน ๑๒ เป็นหมดเขต ได้แก่เขตจักรวาลสมัย ที่
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรง มีพระบรมพุทธานุญาต
ไว้ว่า เป็นสมัยการทำจีวรของภิกษุทั้งหลายผู้ได้จำพรรษา
มาครบถ้วนไตรมาส ๓ เดือนแล้ว ใ้รับขานิสงส์แห่งการ
อยู่จำพรรษานี้ ๑ เดือนท้ายฤดูฝน เป็นระยะเวลาที่ภิกษุ
ทั้งหลายเหล่านั้นแสวงหาผ้าจีวรมาผลัดเปลี่ยน ฉะนั้น เมื่อ
จะกล่าวโดยกาลและปรกตจึงเป็นกาลทาน และเป็นกาล
ทานพิเศษ เพราะเป็นการถวายตามพระบรมพุทธานุญาต.
กฐินทานนั้น เมื่อกล่าวตามวัตถุที่ทายกจะพึงให้คือ ข้าว
น้ำ ขวดยาน ผ้าหนังผ้าห่ม ของหอม ดอกไม้ เครื่องทา
ทันทอน ท่อาศัย และเครื่องใช้ในประทีป รวม ๑๐ อย่างนี้
ก็เป็นวัตถุทาน การให้ผ้า เมื่อจะกล่าวตามปัจจัย ๔ คือ
จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัช โดยนาม
โวหารในพระพุทธศาสนา ก็เป็นจีวรทาน การให้จีวร.
เมื่อจะกล่าวโดยปฏิบัติหากผู้รับแล้ว ตามทักษิณาก็เป็น

ทานที่ได้เฉพาะบุคคล แต่ทนายจะต้องถวายแก่สงฆ์ก่อน
 แล้วสงฆ์จึงจะมอบแก่บุคคลอีกชั้นหนึ่ง จึงเห็นทั้งสังฆทาน
 และปาฏิบุคคลิกทาน รวมเป็นทานสองประเภท. เมื่อจะ
 กล่าวโดยอานิสงส์คุณพิเศษ ซึ่งจะสำเร็จแก่ทนาย ก็เป็น
 ทานมีอานิสงส์มาก มีผลไพศาล เพราะเพียงแต่ถวายแก่
 สงฆ์ที่มีคุณานิสงส์ไพบูลย์กว่าถวายแก่บุคคล แต่กฐิน
 ทานนี้ต้องถวายแก่สงฆ์ แล้วตกเป็นของบุคคล เมื่อรวม
 เป็นทานสองประเภท จึงมีคุณานิสงส์พิเศษไพศาลยิ่งกว่า
 ทานทั้งปวง ประกอบกับเป็นทานที่ถวายตามพระบรมพทธา-
 นุญาตพิเศษ เพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์ให้ภิกษุสงฆ์ได้รับ
 อานิสงส์ตามพระวินัยนิมม เป็นคัมภีร์ว่า อยู่ปราศจากไตรจีวร
 ไปได้ไม่เป็นอาบัติตลอดเวลา ๔ เดือนในฤดูหนาว ซึ่งปรกติ
 ภิกษุจะอยู่ปราศจากไม่ได้เลยแม้แต่เพียงราตรีเดียว ฉะนั้น
 กฐินทานจึงเป็นทานพิเศษที่มีอานิสงส์มากมีผลไพศาลทั้ง
 แก่ทนายผู้ถวาย และปฏิบัติคาหผู้รับ ๆ คำว่า “กฐิน”
 เป็นความหมาย มุ่งถึงอาการ ที่ภิกษุ ขิงผ้า แล้วเย็บเป็นจีวร
 ด้วยไม้สะดึง ซึ่งคำว่า “กฐิน” เป็นชื่อของไม้สะดึงที่ซึ่ง
 เย็บจีวรนั่นเอง คำว่า “ทาน” คือการให้ หรือมอบให้

เมื่อรวมกันเข้าว่า “กฐินทาน” ก็ไ้แก่การให้หรือมอบให้

(ผ้า) เพื่อซึ่งเย็บทวยไม้สังฆะ ฯ

กฐินทานนี้ ที่เข้ทานพิเศษ ซึ่งสมเด็จพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า ทรงมี พระบรม พุทธาอนุญาตให้ ภิกษุสงฆ์รับไว้
เฉพาะกาล ครั้นรับแล้วและภิกษุรูปหนึ่งได้กรานเป็นผ้า
กฐินตลอดจนสงฆ์ได้อุโมทนาแล้ว ต่างได้รับอันสงส์
พิเศษในทางพระวินัยข่างประการ และเป็นทานที่ท่ายกนิยม
ถวายกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ มูลเหตุเกิดจากการที่ ภิกษุ
ชาวเมืองปาโถยรัฐ ๓๐ รูป เดินทางเพื่อจะไปเฝ้าสมเด็จพระ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ พระเชตะวันมหาวิหาร ในพระนคร
สาวัตถี แต่ไปไม่ทัน ถึงกาลเข้าจำพรรษาเสียก่อน จึงต้อง
พักจำพรรษาอยู่ในเมืองสาเกต ครั้นอยู่จำพรรษาครบ ๓
เดือนแล้ว ออกพรรษาแล้วไม่ทันไร ก็รีบคว่นไปเพื่อจะ
เฝ้าพระบรมศาสดาทันที โดยไม่คำนึงถึงกินฟ้าอากาศใน
ท่ายฤดูฝน จึงได้เดินทางกว่าฝนและถูกแดดตลอดทาง
ซึ่งเป็นทางทลุ่มเต็มไปด้วยโคลนตมและหล่มเลน ผ้าไตร
จีวรทศรองอยกเป็นผ้าทมเนอแน่น จึงชุ่มชื้นด้วยน้ำฝน
และเปราะเยอนด้วยโคลนตม ได้เดินทางมาโดยลำคัย

จนบรรลุลงพระเชศวันมหาวิหาร และไต่เข้าเฝ้าสมเด็จพระ
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทันที ทรงมีไตรจิวรแยกชุ่มและ
 เปราะเขื่อนนัน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อได้ทรง
 ประสพเหตุดังนี้ จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุเหล่านั้นรับผ้า
 ใหม่ผลัดเปลี่ยนไตรจิวรเหล่านั้น และพระพุทธานุญาตนั้น
 นางวิสาขา มหาอภัสสิกา ไต่ทราบ จึงไต่จัดผ้ามาถวาย
 เพื่อทำไตรจิวรผลัดเปลี่ยนนั้น ภิกษุเหล่านั้นเมื่อได้รับผ้า
 แล้ว ต้องรีบทำผ่านให้เป็นที่ไตรจิวรทันในวันนั้น เพราะ
 ต้องการผลัดเปลี่ยนไตรจิวรอันแยกชุ่มและเปราะเขื่อนนัน
 โดยด่วน ซึ่งทำให้ภิกษุเหล่านั้นได้ผลัดเปลี่ยนไตรจิวร
 ในวันนั้น ฯ สมเด็จพระบรมศาสดาทรงอาศัยมลเหตุน
 และทรงเห็นอันสังสในการรับผ้าเช่นนี้ จึงทรงมีพระบรม
 พุทธานุญาตให้ภิกษุสงฆ์รับผ้าใหม่เพื่อผลัดเปลี่ยน เมื่อ
 ไต่อยู่จำพรรษาครบ ๓ เดือนแล้ว ซึ่งเรียกว่า “กฐินทาน”
 คือให้ผ้าเพื่อซึ่งเย็บเป็นจิวร ครั้นภิกษุสงฆ์ได้รับผ้าเพื่อ
 กฐินแล้ว จะต้องอุปโลกน์ คือมอบให้ภิกษุรูปหนึ่งเป็น
 ผู้ครองกฐิน ภิกษุรูปที่ไต่รับอุปโลกน์จากสงฆ์และไต่
 รับมอบด้วยญัตติทุติกรรมวาจาให้ เป็นผู้กรานแล้ว ต้อง ทำ

อธิษฐานเป็นผ้าไตรครองแล้วต้องทำพิธีกรานตามพระวินัย
 นิยม เมื่อได้ทำพิธีกรานเสร็จแล้ว ต้องบอกให้สงฆ์
 อนุโมทนา ครั้นสงฆ์ได้อนุโมทนาแล้วชื่อว่า สงฆ์ได้
 กรานกฐิน คณะได้กรานกฐิน และบุคคลได้กรานกฐิน
 ซึ่งเมื่อได้กรานกฐินดังนี้แล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์พิเศษ
 หลากประการจากทางพระวินัยนิยม เป็นต้นว่าอยู่ปราศจาก
 ไตรจีวรได้ ไม่เป็นอาบัติ ฯ

กฐินพิธีในหน้าที่ของทายก

พิธีในการทอดกฐินนั้น ถ้าเป็นพระอารามหลวง คือ
 วัดที่ชนบัญญัติเป็นวัดในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเจ้า
 แผ่นดินเสด็จ พระราช ดำเนิน ไปพระ ราชทานด้วยพระองค์
 บ้าง พระราชทานให้พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และ
 สัปบุรุษผู้มีศรัทธา นำไปทอดบ้าง ส่วนอารามราษฎร์ คือ
 วัดที่ไม่ได้ชนบัญญัติเป็นวัดในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นหน้าที่
 ของสัปบุรุษทายกทายิกาทำการทอด ฯ สำหรับพระอาราม
 หลวง เว้นแต่พระอารามที่สำคัญ ถ้าทายกมีศรัทธาจะ
 ทอดวัดใด ต้องขอพระราชทานผ้าพระกฐินนำไปทอด โดย

มีหนังสือแจ้งไปยังกรมการศาสนา หรือสำนักพระราชวัง ตามที่วัดนั้นมียุชียอยู่ สำหรับอารามราษฎร์ ถ้าหากกตัญญูการทอควัดใด ให้ไปติดต่อกับหรือแจ้งโดยหนังสือไปยังเจ้าอาวาสวัดนั้น แล้วเขียนสลากหรือใบขอกไปยึดแจ้งไว้ที่วัดนั้น ว่าคนจะเป็นผู้ทอตกฐินแก่คณะสงฆ์วัดนั้นในอันเรียกกันว่า จอตกฐิน เพราะตามพระวินัย คณะสงฆ์วัดหนึ่งจะรับผ้าตกฐินได้ครั้งเท่านั้น เมื่อใกล้ฤดูทอตกฐิน หรือภิกษุสงฆ์พิจารณาออกพรรษาแล้ว ก็กำหนดวันทอดให้พระสงฆ์วัดนั้นทราบ แล้วเตรียมผ้าตกฐินและสิ่งของบริวารตามสติกำลัง ความสามารถของตน นำไปยังวัดที่ตนจะทอตกฐินนั้น เข้าไปสู่พระอุโบสถ เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว ทายกผู้เป็นเจ้าของตกฐิน อุ้มผ้าตกฐิน นั่งท่าเทพประนม หรือจะยืนก็ได้ หันหน้าไปทางพระพุทธรูปประธาน แล้วว่า นโม ๓ จบ แล้วหันหน้ามาทางพระสงฆ์กล่าวคำถวายผ้าตกฐินสิ้นวาระ ๓ ครั้ง เมื่อพระสงฆ์รับสาธุแล้ว มอขถวายผ้าตกฐินนั้นแก่พระสงฆ์โดยมากมอขถวายรูปที่สงรองเจ้าอาวาส ถ้าถวายในพระอุโบสถ เมื่อพระสงฆ์กล่าวคำอุปโลกน์และสวดญัตติกุติยา

กรรมมอบผ้ากฐินให้แก่ภิกษุใด แต่ถ้าอุโบสถค้ำแคบ
จะถวายในตอน เช่นวิหารหรือศาลาการเปรียญก็ได้ เมื่อ
พระสงฆ์กล่าวคำอุปโลภณ์มอบผ้ากฐินแก่ภิกษุใด คณะ
สงฆ์พร้อมกันไปสวดอุทิศกุศลกรรมในอุโบสถแล้ว จึง
ถวายสิ่งของเครื่องบริวารกฐินแก่ภิกษุรูปนั้น ๆ และสิ่งของ
ไทยธรรมแก่ภิกษุรูปอื่น ๆ ตามสมควร ฯ ถ้าเป็นกฐิน
ป่าวรวงชอกบุญ (กฐินสามัคคี) มีเจ้าภาพหลายคน
ด้วยกัน เวลาถวายผ้ากฐินนิยมใช้ท้ายสายสิญจน์ผูกโยง
ผ้ากฐินให้จับไว้โดยทั่วถึงกัน แล้วหัวหน้าว่าคำถวาย
ผ้ากฐินนำ ให้ทายกนอกนั้นว่าตาม ส่วนวิธีการอย่างอื่น
คงปฏิบัติตามที่กล่าวแล้ว เมื่อถวายผ้ากฐิน และพระสงฆ์
รับและมอบให้ภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้ครองแล้ว พระสงฆ์จะ
สวดอนุโมทนา ให้ตั้งใจรับพร และแผ่ส่วนกุศลแก่ท่าน
ผู้มีพระคุณและสรรพสัตว์ทั่วไป เสร็จแล้วเป็นเสร็จพิธี
แต่อย่างที่มีการเทศนาอันสงฆ์ถวายผ้ากฐินด้วย ซึ่งจะมี
หรือไม่มี สุดแต่ทายกผู้ถวายจะเห็นสมควร หรือเหมาะ
แก่กาลเทศะ ฯ

มีพิธีทอดกฐินอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า กฐิน ถอด
กันมาแต่โบราณว่า ใครทอดกฐินอย่างนี้ มีอานิสงส์มาก
คือต้องเก็บฝ้ายมาปั่นเป็นกายแล้วทอเป็นผืนผ้าไปทอดกฐิน
ให้ได้ในวันเดียว พิธีทอดกฐินนี้ มีปรากฏในหนังสือ
เรื่องคำให้การชาวกรุงเก่า ว่าบางที่เป็นของหลวง ทำ
ในวันกลางเดือน ๑๒ คือถ้าสี่ขั้วว่าวัดไหนยังไม่ได้รับกฐิน
ถึงวัน กลางเดือน ๑๒ อันเป็นเขต ที่สุดของ พระบรมพุทธา
นุญาตให้พระสงฆ์รับผ้ากฐินได้ในนั้น จึงทำพิธีทอดกฐิน
แก่พระสงฆ์ในวัดที่ไม่ได้รับผ้ากฐินนั้น มูลเหตุของ
การทอดกฐิน คงเกิดมาแต่จะทอดให้ทันในวันที่สุดเช่น
นี้จึงต้องรีบร้อนชวนชวายทำให้ทัน เห็นจะเป็นประเพณีมีมา
เก่าแก่ เพราะถ้าเป็นในชนหลัง ก็จะเที่ยวหาซื้อผ้าไป
ทอดได้ หากพักต้องทอใหม่ไม่พอ และประเพณีอย่างนี้ ใน
สมัยนี้ ก็ไม่ค่อยได้จัดทำกันแล้ว เพราะวิกิฐินเป็น
เรื่องที่ต้องร่วนวายและยุ่งมาก ถ้ามีผู้ชำนาญการไม่พอ ก็
อาจจะไม่ได้ทอดก็ได้ สู้ซื้อหาผ้าไปทอดเลยที่เดียวสะดวก
กว่า ที่เขียนไว้เพื่อจะใคร่ทราบไว้เป็นเครื่องประคองสติ
ปัญญา ฯ

ทายกผู้จะถวายผ้ากฐินนั้น จะเป็นใครก็ได้ คือจะเป็น
 สัปบุรุษทายกทายิกา หรือจะเป็นสหธรรมิก คือ ภิกษุ
 หรือสามเณรก็ได้ เมื่อมีศรัทธาและสามารถจะทอดกฐิน
 แล้ว เป็นผู้ทอดได้ทั้งนั้น ได้ชื่อว่าเป็นทายก คือผู้ให้ ฯ

คณะสงฆ์จะรับผ้ากฐินได้นั้น ต้องเป็นขณฺเฑียรวรรค
 คือมีตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป จึงจะรับผ้ากฐินได้ หย่อนกว่า
 ๕ รูปลงมา จะรับผ้ากฐินไม่ได้ แต่ในอรรถกถาฬารวรรค
 แก่ไว้ว่า ถ้ามีภิกษุไม่ถึง ๕ รูป จะไปอาราธนาภิกษุวัดอื่น
 มาเป็นคณะปรุกระ รวมเป็น ๕ รูป ท่านว่ารับผ้ากฐินได้
 ซึ่งถ้าหนักในทางพระวินัย ก็ไม่ควร ควรให้ถวายเป็นผ้า
 วิสสาวาสิกะ คือ ผ้าจำพรรษา หรือผ้าขากได้ อันนับเป็น
 กาลทานเหมือนกัน ฯ

ผ้าสำหรับถวายเป็นผ้ากฐินนั้น เป็นผ้าใหม่ก็ได้
 เป็นผ้าเทียบใหม่เช่นผ้าฟอกสะอาดแล้วก็ได้ เป็นผ้าเก่า
 ก็ได้ เป็นผ้าขึงสกปรกก็ได้ เป็นผ้าขาวก็ได้ ซึ่งเมื่อถวายแล้ว
 พอดักเย็บเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งก็ได้ หรือเป็นผ้าที่เย็บ
 ย้อมเสร็จแล้วก็ได้ ตามนัยแห่งอรรถกถาฬารวรรค. เว้น
 ไว้แต่ผ้าที่ไม่เป็นสิทธิของตน เช่นผ้าข่อยมีเขามาถวาย

หรือผ้าที่เป็นนิตยศกศยที่ภิกษุจำต้องเสียบสละ หรือผ้าที่ไม่
สมควรร้อย่างอื่น ๆ ซึ่งไม่สามารถนำมาทำให้เป็นผ้าจีวร
สำหรับภิกษุหนึ่งห่มได้ ฯ

กฐินทานเช่นกุศลพิธีฝึกบิณฑกกุศลพิธีอย่างอื่น ๆ ใน
ข้อสำคัญหลายประการ แต่โดยมากเป็นวินัยบัญญัติฝ่าย
คณะสงฆ์ มิใช่หน้าที่ของทายก ส่วนหน้าที่ของทายกนั้น
ก็เพียงหาผ้าพอทำเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง คือ จะเป็นผ้า
สังฆาฏิ อุตตราสงค์ หรืออินทรวาสถก็ตาม ถวายต่อที่
ประชุมสงฆ์มิได้ตั้งใจให้เป็นของเฉพาะบุคคล กับคณะสงฆ์
ที่รับผ้ากฐินนั้นครบคณะ คือ ตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป เท่านั้นก็เป็น
อันต่อกฐิน แต่เพื่อจะให้ทราบการที่ใช้ผ้ากฐินต่าง ๆ กัน
คือใช้ผ้าขาวก็ดี ใช้ผ้าไตรที่เย็บเรียบร้อยแล้วก็ดี วิธีทำ
กฐิน มูลเหตุเคิมพระสงฆ์เอาผ้ากฐินมาเย็บเป็นไตรจีวรเอง
ตามพระวินัยบัญญัติในกฐินชั้นนี้ แสดงว่าให้ชักฟอกเสียบ
ให้สะอาด เย็บเย็บให้ถกลี จึงจะเป็นอันสำเร็จด้วยดี ด้วย
เหตุนี้ ผ้าขาวจึงชื่อว่าถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติ แต่
จำเนียรกาลนานมา เมื่อพระพุทธศาสนารุ่งเรืองแพร่หลาย
ไปในนานาประเทศ มีผู้ศรัทธาอุปการะมาก ชะรอยพวก

ทายกเห็นว่าทอศกฐินผ้าขาว พระภิกษุยังต้องไปเหยียบยอม
 เอง ได้ความลำบาก จึงจัดทำไตรซึ่งทำสำเร็จไปทอศ
 กฐิน ให้พระภิกษุนั่งห่มไตรที่เดียว และท่านพระอรอด
 กถาจารย์ก็ได้มีมติเห็นชอบด้วย ไซ้แต่เท่านั้น บางทีมี
 ผ้าไตรไปถวายพระสงฆ์ด้วยทั้งวัด จึงเกิดผ้าขีวาวเพิ่ม
 ขึ้นอีก วิธีกฐินจึงเคลื่อนจากพระพุทธรูปด้วยดีเดิม คงมีแต่
 วิธีสั่งจะเลือกถวายผ้ากฐินแก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่ง
 ถิ่นยอมเลือกถวายแก่เจ้าอาวาสเช่นพน เมอพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ ในรัชกาลที่๓ทรง
 สอดสวนพระวินัย ทรงเห็นวิธีกฐินทำห่างเหินจากพระบรม
 พุทธานุญาติมากนัก ซึ้นเดิมทรงแก้ไขเพียงรับไตรกฐิน
 ไปแล้ว เอาไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งไปเลาะแล้วเหยียบยอมใหม่
 ให้คงตามพระบรมพุทธานุญาติ จึงเกิดเป็นวิธินี้ในขณะ
 สิ้นสมัยอยุธยาพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ครั้นทรงลาผนวช เสด็จถึง
 ราชวราชนครินทร์ จึงทรงพระราชทานผ้าขาวเพิ่มเติมในผ้า
 ไตรพระกฐินอีกพับ ๑ สำหรับวัดคณะสงฆ์อยุธยาพุทธ
 ศตวรรษที่ ๑๘ เพื่อจะได้ไปตัดเหยียบยอมเป็นผ้ากฐินให้คงตาม
 พระวินัยบัญญัติทุก ๆ พระอารามเป็นประเพณีสืบมา แต่

ครั้นจำเนียรกาลล่วงไป วัตถุประสงค์สงฆ์ธรรมยุติกามีมากขึ้น วิธีตั้งกล่าวนั้นข้างหนึ่งไม่สะดวก พระสงฆ์ธรรมยุติกข้างวัดก็ไต่รับฝากฐินที่ตักเข้บย้อมเป็นไตรแล้ว ก็มีเข้บส่วนมาก ซึ่งที่เครื่องครัดหน้อย ก็เลาะออกตักเข้บย้อมเสียใหม่ จะมีผ้าขาวก็เฉพาะพระอารามหลวงในกรุงเทพฯ ขางพระอารามเท่านั้น ๆ จึงเป็นอันยุติว่า ผ้าสำหรับถวายเป็นฝากฐินนั้น จะเป็นผ้าอย่างใดก็ได้ คือ จะเป็นผ้าขาวก็ได้ ผ้าตักเข้บย้อมเสร็จแล้วก็ให้ เป็นผ้าที่สมควรแล้วเป็นใช้ได้ ๆ

อนึ่ง การถวายเป็นหรือทอดกฐินในปัจจุบันนี้ ไม่ใช่เป็นเพียงเพื่อบำเพ็ญกุศลกาลทานพิเศษ เพื่อบริการพระบรมพุทธานุญาตไว้ หรือเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์อุปการะให้ภิกษุสงฆ์ไต่รับทานิสงส์ในทางพระวินัยบัญญัติเท่านั้น การทอดหรือถวายเป็นกฐินยังเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งทุนทรัพย์สำหรับเหลือไว้บำรุงพระอารามหรือวัดที่ตนทอดกฐินนั้นด้วย โดยมากนิยมจัดเป็นกฐินสามัคคีส่วนรวม เว้นแต่กฐินของทางราชการ ซึ่งจะบอกบุญกันเฉพาะในวงราชการนั้น ๆ เท่านั้น ส่วนกฐินของชาวบ้านทั่วไป นิยมบอกบุญเรื่อยไป

เป็นส่วนมาก จนถึงกับข้างแหว่งทำการเรียโรเกินสมควร
 ไปก็มี ข้างแหว่งเกิดเรื่องที่ไม่เหมาะสมก็มี และบาง
 แหว่งก็นิยมทำการแห่แห่นสนุกสนาน. แต่จะอย่างไรก็ตาม
 การถวายหรือทอดกฐินนี้ ข้อสำคัญเพียงผ้านเคียวกั้นเป็น
 กฐินทาน และได้รับอานิสงส์มากเช่นเคียวกั้น ๆ ส่วน
 เครื่องบริวารผ้ากฐินอย่างอื่นนั้นไม่สำคัญ จะมีหรือไม่ก็ได้
 ถ้าสามารถจัดได้ก็เป็นการดียิ่งขึ้น เพราะจะทำให้กฐิน
 ทานนี้เป็นผลมีอานิสงส์ยั่งยืนสืบต่อไป ๆ ข้อสำคัญยิ่งอีก
 อย่างหนึ่ง อยู่ที่ทายกผู้ถวายหรือผู้ทอด ต้องตั้งใจให้
 บริสุทธิ์จริง ๆ อย่าเห็นเป็นของสนุกสนาน อย่าให้เป็นการ
 รยกวณพุกาศสนิกชนอื่น ๆ มากเกินไป เช่นเรียโรเงินไม่
 รู้จักจบ เมื่อคนไม่สามารถก็อย่าไปทำการถวายด้วยตน
 เอง เพียงแต่สมทบกับผู้อื่นก็ได้ อานิสงส์ผลบุญดลไป
 หนึ่ง ต้องตั้งใจถวายเป็นของสงฆ์จริง ๆ คืออย่าไปถวาย
 เพราะเห็นแก่บุคคล เมื่อถวายแล้ว ก็เป็นอันแล้วกัน ใคร
 จะเป็นผู้ครองผ้ากฐินนั้น มิใช่หน้าที่ของทายกจะไปเกี่ยว
 ข้องด้วย ซึ่งมีทายกบางคนทำการทอดกฐินเพราะเห็นแก่
 บุคคล คือเจาะจงถวายแก่พระภิกษุรูปที่ตนชอบพอ ครั้น

เมื่อสงฆ์ไต่รับผ้ากฐินนั้นแล้ว ทำพิธีมอญให้แก่พระภิกษุ
รูปอื่นไป มิได้มอญให้แก่พระภิกษุที่ตนชอบพอนั้นไปครอง
ก็ไม่ชอบใจ เกิดการต่อว่าต่อขานกันขึ้น เช่นนี้ การถวาย
หรือทอดกฐินนับว่าไม่บริสุทธิ์ ถึงจะได้านิสงส์คือความ
แจ่มชัดเป็นอันดีไม่เต็มที จะต้องเสียใจเพราะพระภิกษุที่
ตนชอบไม่ได้ครองผ้ากฐิน ฉะนั้นจึงควรถวายเป็นของ
สงฆ์โดยตรง ใครจะเป็นผู้ครองนั้น ไม่ควรใส่ใจอีก
เช่นนี้การถวายผ้ากฐินก็จะมีผลมาก มีานิสงส์ไพศาล
ต้องตามพระพุทธรูประสังค์ทุกประการ ฯ

คำถวายผ้ากฐิน

คำถวายผ้ากฐินนั้นมี ๓ อย่าง คือบาลีอย่างเก่า
บาลีอย่างใหม่ และคำไทย จะใช้อย่างใดก็ได้ ตามที่จะ
พอใจและเห็นสมควร อย่างเก่ากล่าวถวายในวัดที่เป็นมหา
นิคาย อย่างใหม่กล่าวถวายในวัดที่เป็นธรรมยุต ส่วน
ภาษาไทยกล่าวถวายได้ทั่วไป แต่ทั้งสามอย่างนี้ ที่ใช้
เป็นแน่นอนก็เฉพาะในทางราชการ ส่วนชาวบ้านทั่วไป ใช้
ตามความพอใจ ไม่เจาะจงว่าจะใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้ง
คำกล่าวถวายต่อไปนี้

บาลีถวายกฐินอย่างเก่า

ทั้ง นโม ๓ จบ

อิมิ สปริวาริ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยามฯ
 ทุคฺคิมปี อิมิ สปริวาริ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส
 โอโณชยาม ฯ ตติยมปี อิมิ สปริวาริ กฐินทุสฺสํ
 สงฺฆสฺส โอโณชยาม ฯ

(คำแปล) ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าเพื่อ
 กฐิน กับทั้งบริวารนี้ แก่พระสงฆ์ ฯ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอ
 น้อมถวายผ้าเพื่อกฐิน กับทั้งบริวารนี้ แก่พระสงฆ์ เป็น
 ครังที่สอง ฯ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าเพื่อกฐิน
 กับทั้งบริวารนี้ แก่พระสงฆ์ เป็นครังที่สาม ฯ

บาลีถวายกฐินอย่างใหม่

ทั้ง นโม ๓ จบ

อิมิ ภนฺเต สปริวาริ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส
 โอโณชยามฯ สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมิ สปริวาริ
 กฐินทุสฺสํ ปฏฺิกณฺหาตุฯ ปฏฺิกคฺคเหตฺวา จ อิมินา
 ทุสฺเสน กฐินิ อตุถฺรตุ อมฺหากิที่มฺรตฺติ หิตายสุขาย ฯ

(คำแปล) ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
 ขอน้อมถวายผ้าเพื่อกฐิน กัณฑ์บริวารน์ แก่พระสงฆ์ ฯ
 ขอพระสงฆ์จงรับผ้าเพื่อกฐิน กัณฑ์บริวารน์ ของข้าพเจ้า
 ทั้งหลาย ครันรับแล้ว จงกรานกฐินด้วยผืนผ้าน เพื่อ
 ประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สันกาลนาน
 เทอญ ฯ

คำถวายกฐินแบบภาษาไทย

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย
 ผ้าเพื่อกฐิน กัณฑ์บริวารน์ แก่พระสงฆ์ ฯ ขอพระสงฆ์
 จงรับผ้าเพื่อกฐิน กัณฑ์บริวารน์ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย
 ครันรับแล้ว จงกรานกฐินด้วยผืนผ้าน เพื่อประโยชน์
 เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สันกาลนาน เทอญ ฯ

กฐินพิธีในหน้าที่ของปฏิบัติคาหก

ปฏิบัติคาหก คือภิกษุผู้ที่จะรับผ้ากฐินนั้น เมื่อ
 ได้รับแจ้งจากทายกผู้มีศรัทธาว่าจงกฐินณวัดของคนแล้ว
 ต้องไม่รับการจงกฐินจากทายกคนอื่นอีก (เพราะเหตุคนจึง
 ต้องให้ทายกผู้มาจงแล้ว ทำใ้ประกาศแจ้งไว้ ณ ทิวัก
 ของตน เพื่อให้ทายกอื่นได้ทราบด้วย) ก่อนถึงวันกำหนด

ทอดผ้ากฐิน ที่ทายกผู้มาจองแล้วแจ้งให้ทราบว่าจะมาทอด
 ฌวันโต ให้ทำการซักซ้อม ทำความเข้าใจกับพระภิกษุ
 ในวัดของตนให้เรียบร้อยไว้ก่อน ซักซ้อมพิธีการต่าง ๆ
 ให้เรียบร้อย เช่นการรับผ้ากฐิน ใครจะเป็นผู้รับ การว่า
 คำอุปโลกน์ ใครจะเป็นผู้กล่าว และการสวดกถกรรมวาจา
 ใครจะเป็นผู้สวด จึงซักซ้อมทำความเข้าใจกันไว้ให้เรียบร้อย
 ครั้นถึงวันกำหนดที่ทายกนำผ้ากฐินมาทอด เมื่อ
 ทายกมาพร้อมแล้ว หรือก่อนเวลา ให้พระภิกษุเตรียมตัว
 ลงสู่ศาลา หรือพระอุโบสถ ซึ่งเป็นสถานที่กำหนดรับผ้า
 กฐิน คอยไว้ให้พร้อมจะเข้านการก็ แต่ถ้าทายกจะมี
 พิธีการอย่างอื่นอีก ก็จึงให้ความสะดวกแก่เขาตามสมควร
 เมื่อได้รับผ้ากฐินแล้ว จึงปฏิบัติให้เป็นไปตามพระวินัย
 นิยมบรมพทุธานุญาต ฯ

วิธีการรับกฐิน ภิกษุมี่จำนวน ๕ รูปขึ้นไปจึงรับได้
 เพราะรูปหนึ่งเป็นผู้รับ อีก ๔ รูป จัดเป็นสงฆ์ เป็นผู้
 มอบให้ และ ๕ รูปนั้น ต้องได้เข้าปริมพรรษา ปวารณา
 ในวันมหาปวารณาจึงกรานได้ ทขาดพรรษา หรือเข้า
 ขัณิมพรรษา หรือจำพรรษาในวัดอื่น กรานไม่ได้

เพราะไม่มีสิทธิในผ้ากฐินนั้น แต่ภิกษุที่เข้าขังฉิมพรรษา
 ในวัดเดียวกัน เป็นคณะปรุกระของพวกที่จำพรรษาได้
 แต่ไม่ได้ธำนิสงส์ ได้ธำนิสงส์แต่ภิกษุที่เข้าขังฉิมพรรษา
 พวกเดียว ถ้าภิกษุที่เข้าขังฉิมพรรษามี ๔ รูป หรือ ๓ รูป
 หรือ ๒ รูป หรือรูปเดียว ฟังทำภิกษุที่เข้าขังฉิมพรรษา
 ให้เป็นคณะปรุกระพอคณะแล้ว กรานกฐินได้ ถ้าภิกษุ
 ที่เข้าขังฉิมพรรษามี ๔ รูป แต่มีสามเถรอายุครบอุปสมบท
 รูปหนึ่ง ถ้าสามเถรนั้นได้อุปสมบทในขังฉิมพรรษา เป็น
 คณะปรุกระได้ ทั้งได้ธำนิสงส์ด้วย เพราะสามเถรนั้น
 ได้เข้าขังฉิมพรรษาเหมือนกัน ภิกษุ ๓ รูป สามเถร ๒ รูป
 ภิกษุ ๒ รูป สามเถร ๓ รูป ภิกษุ ๑ รูป สามเถร ๔ รูป
 ก็ใช้ได้เหมือนกัน ถ้าพวกภิกษุที่เข้าขังฉิมพรรษามีครบ
 คณะ แต่ไม่เข้าใจในวิธีการกรานกฐิน ฟังนิมนต์พระเถระผู้
 เข้าใจมาช่วย ซึ่งท่านจักช่วยในการสวดกรรมวาจา สอน
 ให้กรานแล้ว จักไป ส่วนธำนิสงส์จะสำเร็จแก่ภิกษุ
 ที่กรานกฐินพวกเดียว

การกรานกฐิน สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี จะกรานกฐิน
 ไม่ได้ กฐินจะเป็นอันกรานได้ ก็ด้วยสามัคคีแห่งสงฆ์และ

คณะ คณะนั้นส่งข้อมอบผ้ากฐินนั้นให้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง
 เป็นผู้กราบ ฯ ภิกษุผู้ควรมอบให้ นั้น ไต่ถามภิกษุที่มีจีวร
 อันเก่า หรือภิกษุผู้เฒ่า หรือภิกษุรูปใดรูปหนึ่งผู้สามารถ
 จะทำจีวรกรรมให้สำเร็จในวันเดียวกันได้ (ปัจจุบันนิยม
 มอบให้เจ้าอาวาสเป็นผู้กราบ) การมอบผ้ากฐินนั้นไม่สำเร็จ
 ด้วยการกล่าวคำอุปโลกน์ให้ ต้องมอบให้ด้วยอุचितตีย
 กรรมวาจา ตามพระบรมพุทธานุญาต และต้องมอบให้ใน
 พระอุโบสถ ฯ ภิกษุผู้ไต่ถามมอบผ้ากฐินตั้งนั้นแล้ว ฟังนำ
 ผ้ากฐินนั้นไปทำเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง ที่ถูกต้องตาม
 ลักษณะแล้ว เมื่อเสร็จการจนข้อมและผั่งแห้งแล้ว แต่ผ้า
 เป็นผ้าที่สำเร็จมาแล้ว จะทำพิธีกรานที่เดียวก็ได้ เมื่อเป็น
 เวลาอันสมควร ให้พระสงฆ์ลงประชุมพร้อมกันในพระ
 อุโบสถเป็นเหมาะ ทำวัตรสวดมนต์แล้ว ภิกษุผู้ครอง
 กฐินขัจจุทธธัมม์ คือถอนผ้าเก่า แล้วอธิษฐานผ้ากฐินต่อไป
 เมื่อเสร็จแล้ว ฟังนึ่งคุกเข่ากราบพระพุทธประธาน ๓ หน
 แล้วตั้ง นโม ๓ จบ แล้วเปล่งวาจากรานกฐินตามตำนาน
 ทำเป็นจีวรผืนใด หรือจักกรานกฐินด้วยผ้าผืนใด ถ้าเป็น
 ผ้าสังฆาฏิ ให้วา “อิมาย สังฆาฏิยา กฐินิ อตุถรามิ”

๓ คน ถ้าเป็นผ้าอุตราสงค์ ให้ว่า “อิมินา
 อุตราสงค์เคน กจัน อตุรามี” ๓ คน ถ้าเป็นผ้า
 อันตราสก ให้ว่า “อิมินา อนตราสกเคน กจัน
 อตุรามี” ๓ คน จบแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวง นั่งคุกเข่า
 ชนพร้อมกัน แล้วกราบพระพุทธรูประธาน ๓ คน แล้วตั้ง
 นโม พร้อมกันที่ท่านผู้ครองกฐินด้วย เมื่อว่า นโม ๓ จบ
 แล้ว ให้ภิกษุผู้ครองกฐินหันหน้ามาหาสงฆ์ ประกาศ
 การกรานกฐินดังนี้ “อตุตฺถํ อวฺุโส สงฺฆสฺส กจัน
 ชมฺมิโก กจันตฺถาโร อนฺุโมทถ” ๓ คน (นี้สำหรับท่าน
 ผู้ครองกฐินมีพรรษากาลกว่าภิกษุทั้งปวง ถ้าภิกษุอื่น
 มีพรรษากาลมากกว่าท่านผู้ครองกฐิน มีอยู่ในทนต์แต่
 รูปหนึ่งขึ้นไป ให้เปลี่ยนคำว่า “อวฺุโส” เป็น “ภนฺเต”)
 แล้วให้ภิกษุทั้งปวงออกวาจาอนุโมทนาทีละรูป ตามลำดับ
 พรรษาดังนี้ “อตุตฺถํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กจัน
 ชมฺมิโก กจันตฺถาโร อนฺุโมทามิ” ๓ คน นี้สำหรับ
 ผู้อ่อนพรรษากว่าท่านผู้ครองกฐินกล่าว ถ้ามีภิกษุผู้แก่
 พรรษากว่าท่านผู้ครองกฐิน ก็รูปก็ตาม ให้ท่านผู้แก่
 เหล่านั้นเปลี่ยนคำว่า “ภนฺเต” เป็น “อวฺุโส” ฯ

เมื่อออกจากตัวกันแล้ว ให้ว่าพร้อมกันอีกคราวหนึ่ง
 ๓ คน เหมือนดังว่าเวียงท้าวชนะนั เปลี่ยนแต่คำว่า
 “อนุโมทามิ” เป็น “อนุโมทาม” ตามลักษณะที่เป็น
 พหูพจน์ คือหลายรูป ถ้ามีภิกษุผู้หนึ่งแก่พรรษากว่าท่าน
 ผู้ครองกฐินกรุปักก็ตาม ให้ว่าพร้อมกันเสียคราวหนึ่งก่อน
 และว่า ๓ คน คู่ๆด้วยกัน เช่นแต่เปลี่ยนคำว่า “อาวุโส”
 แทน “ภานุเต” แล้วจึงให้ผู้น้อยพรรษากว่าว่าต่อไปอีก
 คราวหนึ่ง เช่นเสร็จพิธี พร้อมกันกราบพระพุทธรูปประธาน
 ๓ คน เป็นอันได้ชื่อว่า ส่งฆ์กรานกฐิน คณะกรานกฐิน
 ยุคคฤกรานกฐิน ด้วยประการฉะนี้ ฯ เมื่อเสร็จการอนุโม-
 ทนากรานกฐินทั้งกล่าวนี้ และกราบพระพุทธรูปประธานพร้อมกัน
 ๓ คนแล้ว ฟังนังเป็นปกติ แล้วเริ่มสวดมนต์เพชฌณีต
 ศรัทธาคือไป ถ้าตายก็ยังอยู่และยังไม่ได้อนุโมทนาทาน
 จงอนุโมทนาต่อจากสวดมนต์นี้ แต่ถ้าตายกถวายผ้ากฐิน
 แล้วจะไป จงอนุโมทนาทานของเขาทันที เมื่อได้รับผ้ากฐิน
 แล้ว และถ้าตายยังมีฟังพระธรรมเทศนาอาณิสงส์กฐิน
 จงเทศนาเสียก่อน แล้วอนุโมทนาทานของเขาต่อเทศนา
 แต่ทั้งนี้สุดแต่ความสะดวก และเหมาะสม จงพิจารณา

โดยที่ควร ฯลฯ คาถาที่ใช้ในการอนโมทนาทานนั้น โดย
 มากนิยมใช้ออนโมทนาพิถีตามปกติ คือ ยถา ฯลฯ สัพพี้นำ
 ก่อนแล้ว สวดกาลทานคาถาคือ และจบลงด้วยคาถา
 ภวตุ สัพพ ฯลฯ เสร็จแล้วเป็นเสร็จพิธีการรับผ้ากฐิน ฯ

วิธีการอุปโลกน์

เมื่อทนายกล่าวคำถวายผ้ากฐินจบลงแล้ว พระสงฆ์
 ทังปวงพึงรับสาธุพร้อมกัน แล้วให้ภิกษุซึ่งเป็นผู้แจกจีวร
 รับผ้ากฐิน ที่เจ้าภาพพระเคนตั้งไว้ตรงหน้าแล้ว (ปัจจุบัน
 นี้ นิยมให้ภิกษุปรองเจ้าอาวาส เป็นผู้รับผ้ากฐิน) เมื่อ
 ภิกษุผู้แจกจีวรรับผ้ากฐินแล้ว จึงเริ่มอุปโลกน์ทันที วิธ
 ีอุปโลกน์นั้นมีอยู่ ๒ แบบ คือแบบ ๒ รูป และแบบ ๔ รูป
 ซึ่งทั้งสองแบบนี้จะใช้แบบไหนก็ได้ตามสมควร สำหรับ
 แบบ ๔ รูป ใช้ประจำในวัดเบญจมบพิตร ฯ

สำหรับแบบ ๒ รูป มีวิธีใช้ดังนี้ :- คือเมื่อทนาย
 กล่าวคำถวายจบแล้วและพระสงฆ์ทังปวงรับสาธุแล้ว และ
 ภิกษุผู้รับผ้ากฐินได้รับแล้ว เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส จะ
 ต้องกล่าวคำอุปโลกน์เป็นรูปที่หนึ่ง พึงตั้งศาลิบุตร (พัด)
 ขึ้น แล้วกล่าวคำสมมติกฐินเป็นอุปโลกน์รูปแรก ดังนี้ :-

“ ผ่ากฐินทาน ก็ทั้งผ้าอันสังขยริวารทั้งปวงนี้ เป็นของท่าน (ใส่ชื่อผู้ถวาย ถ้าเป็นกฐินสามัคคี ใส่ชื่อหัวหน้าผู้เป็นเจ้าภาพใหญ่แล้วกล่าวถึงชื่อของคณะสามัคคีนั้น เช่น เป็นของพระเดชพระคุณท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ สังฆนายก พร้อมด้วยภิกษุสามเณร และสัปบุรุษทายก ทายิกา ศิษยานุศิษย์ แห่งวัดเขมฺรุมบพิตร) ประกอบด้วยศรัทธานำมาพร้อมด้วยญาติมิตร ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่จำพรรษกาลถ้วนไตรมาส ในอาวาสวิหารนี้ ๆ ก็แต่ ผ่ากฐินทานนี้ เป็นของบริสุทธคฺจฺเจื่อนลอยมาโดยนภากาศแล้วแลตกลงในท่ามกลางสงฆ์ มิได้จำเพาะเจาะจงแก่พระภิกษุรูปใด มีพระบรมพทานญาติไว้ว่า ให้พระสงฆ์ทั้งปวงพร้อมกันมอบผ้ากฐินนี้แก่พระภิกษุรูปหนึ่ง เพื่อกฐินต์ถารกิจ แลในอรรถกถาพรรณนาไว้ว่าพระภิกษุรูปใดประกอบด้วยสี่สตุทาคณฺหฺรกรรม ๘ ประการ มีปพพกิจเป็นต้น พระภิกษุรูปนั้นสมควรที่จะรับผ้ากฐินนี้ บัดนี้พระสงฆ์ทั้งปวงจะเห็นสมควรแก่พระภิกษุรูปใด จงพร้อมกันยอมอนุญาติให้แก่พระภิกษุรูปนั้น เทอญฯ

เมื่อรูปหนึ่งกล่าวจบลงแล้ว พระภิกษุทั้งปวงยังไม่ต้องรับ สาธุ ให้พระภิกษุปรองลงไปตั้งศาลิขัตรชนแล้ว ว่าคำอุปโลกน์ถวายผ้ากฐินเป็นรูปที่สองต่อไป ดังนี้:—

“ ผักชีนทาน กัษัตริย์ผ้าอาสนิสงสรวีวารทั้งปวงนี้
 ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นสมควรแก่ท่าน (ใส่ชื่อผู้เห็น
 สมควร) มีสติปัญญาสามารถอาจจะทำกฐินศัการกิจ ให้
 ค้ำตามพระบรมพุทธานุญาตไว้ ถ้าพระภิกษุรูปใดเห็นไม่
 สมควร จงทักท้วงขึ้นในที่กลางสงฆ์ ถ้าเห็นสมควร
 แล้ว จงสาธุชนให้พร้อมกัน เทอญ ฯ”

จบแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวงรับสาธุพร้อมกัน แล้วพระ
 คัสวต สวดกฐินศัการกิจกรรมวาจาตามพระบรมพุทธานุญาต
 ค่ำไป ฯ เป็นเสร็จพิธีการมอขผักชีน.

ขยโลกนั้กฐินขย ๔ รย คยใช้เหมือนกัน คย
 เมอทยกกล่ำวคำววยขยแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวงรับสา
 ธุพร้อมกัน แล้วให้ภิกษุซึ่งเป็นผู้แจกจิวรับผักชีน ที่เจ้า
 ทยประเคนตั้งไว้ตรงหน้าแล้ว เจ้าอวาสตั้งคาลัยตรง
 หน้แล้วว่ำค่ำขยโลกนั้ เป็นรยที่หน้หนึ่ง คยนี้ :-

“ ผักชีนทาน กัษัตริย์ผ้าอาสนิสงสรวีวารทั้งปวงนี้
 เป็นขย (ใส่ชื่อทยก) ประกอยด้วยศรัทธาได้ขุตสาหะ
 นำมำ พรหมด้วยญาคิมิตรและบริวาร ซึ่งล้วนมีจิตประสภ
 เกษมค่านคั้โสมนั้สในการกุศล พรหมกันนำมำววยแก่

พระภิกษุสงฆ์ซึ่งอยู่จำพรรษกาล ถ้วนไตรมาสในอาวาส
วิหารนั้น

ก็แล ผ่ากฐินทานั้น ยังเกิดมีแก่สงฆ์ในกาลอันควร
แก่กฐินต์ถาวรกิจทั้งนี้ มีพระบรมพุทธานุญาตไว้ว่า ให้ภิกษุ
ซึ่งอยู่จำพรรษกาลถ้วนไตรมาสแล้ว ทำกฐินต์ถาวรพิธี
ด้วยผ้าที่บังเกิดในจิรวกาลเช่นนั้น เมื่อได้กรานกฐินแล้ว
อาเนิสงสคฺคฺ ๕ ประการ จะพึงสัมฤทธิ์แก่สงฆ์ทั้งปวงผู้ไต่
กรานกฐิน คือไม่ต้งชงฮาขติโทษด้วยจาริตตสิกขาบท ๑ อยู่
ปราศจากไตรจิรวไตไม่เ็นฮาขติด้วยทศิกขินสิกขาบท ๑
ฉนคณะโกชนัและปรัมปรโกชนัไตไม่เ็นฮาขติ ด้วยคณะ
โกชนะและปรัมปรโกชนะทั้ง ๒ สิกขาบท ๑ เก็ชขติเรก
จิรวไตไม่เ็นฮาขติ ด้วยปฐมกฐินสิกขาบท ๑ จิรวลาภ
อันเกิดชนในอาวาส จะเ็นชองภิกษุผู้กรานกฐินแล้ว ๑
กัยทั้งจิรวกาลยคออกไปนฤคฺคฺเหมนคตง ๔ เดือน ติงน.
บคน พระสงฆ์ทั้งปวงมีความปราถนาเพื่อจะทำกฐินต์ถาวร
กิจหรือไม่ ถ้ามีความสามัคคียินยอมพร้อมกันที่จะทำไซ้
รงให้คัพทสัญญาสาธุการะให้พร้อมกัน” ๗

จบแล้ว ให้พระสงฆ์ทั้งปวงรับสาธุพร้อมกัน แล้ว

ให้ผูรองลงไปตั้งศาลิขัทร แล้วว่าคำอขปโลกนั เป็นรูปที่
สองกัณ -

“สมเ็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตกฐินัถการ
กัณนั้น ให้เป็นการเฉพาะบุคคล สงฆ์กัถิ คณะกัถิ จะ
กรานกฐินไม่ไ้ แลกฐินจะเป็นอันกรานไ้ ก็ด้วยสามัคคิ
แห่งสงฆ์ และคณะและอัถการกัถิแห่งบุคคลกัณนี้ ก็แล
ผ้ากฐินทานนั ควรแก้ภิกษุขังมีจิวรอันเก่า หรือมีจิวร
ทพพลภาพ หรือภิกษุรูปไ้จะอดสาหะและสามารถทำ
จิวรกรรมให้สำเร็จไ้ในวันเค็ยวันนี้ ให้เป็นกฐินัถการกัถิ
คัองตามพระบรมพทธานุญาต มิให้วิธวินัยนิคมทั้งปวง
เคลอนคลาคไ้ บัคนพระสงฆ์ทั้งปวงจะเห็นสมควรแก้
พระภิกษุรูปไ้ จงพร้อมกันขอมอนุญาตให้แก่พระภิกษุ
รูปนันี้ เทอญ” ฯ

เมื่อรูปทั้งสองว่าขยลงแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวงยังไม่
คัองสาธุ ให้ภิกษุปรองลงไป ตั้งศาลิขัทรขึ้นแล้วว่าคำ
อขปโลกนั เป็นรูปที่สามกัณ :-

“ผ้ากฐินทาน กัถิทั้งผ้าอันสังสบริวารทั้งปวงนั
ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นสมควรแก้ท่าน (ใส่ชื่อผู้ทเห็นสมควร

ถ้าผู้รับมีสมณศักดิ์ ไล่ขอคามสมณศักดิ์ และถ้ามีสร้อยช่อ
 ก็ไล่ให้หมกสร้อยช่อนั้น) ผู้เป็นอธิบดีสงฆ์ในอาวาส
 มีวีสายกาลมาก เป็นพหูสูตรผู้ทรงธรรมทรงวินัย เป็นผู้
 ชำนาญชำนานำให้สหพรหมจารีสงฆ์บริษัทรุ่งเรือง เป็น (ถ้าเป็น
 อธิบดีฉายให้ไล่ว่า เป็นอธิบดีฉายอาจารย์ ถ้ามีใช้อธิบดีฉาย
 ไล่ว่า เป็นอาจารย์) ของกัลยบุตรเป็นอันมาก เป็นผู้ให้
 โอวาทานุศาสน์แก่ภิกษุสงฆ์สามเณรแลคฤหัสถ์ เป็นผู้
 ทรงกฐินมาตिकाถลาครูในวินัยกรรม จะไม่ให้วินัยนิยมน
 นั้น ๆ จำเริญ (คุณอันใดมีก็ให้กล่าว ที่ไม่มีก็ยกเสีย แล้ว
 กล่าวต่อไปว่า) มีสติปัญญาสามารถ อาจจะทำกฐินถารกิจ
 ให้ต้องตามพระบรมพุทธานุญาตได้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า
 จึงอนุมัติเห็นว่า พระสงฆ์ทั้งปวง จะยินยอมพร้อมกันถวาย
 ผ้าพระกฐินทาน กัณฑ์ผ้าอันสังสขรวิวารทั้งปวงนี้แก่ท่าน
 (ไล่ช่อ) ผู้มีอายุ ถ้าภิกษุรูปใดเห็นไม่สมควร จงทักท้วง
 ชวนในท่ามกลางสงฆ์ ถ้าเห็นสมควรแล้ว จงสาธุการระชน
 ให้พร้อมกัน” ฯ

จบแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวงจึงรับสาธุพร้อมกัน แล้วให้
 ภิกษุรูปรองลงไปถือเอาอนุมัติพระสงฆ์ทั้งปวง คึงตาลิขัตร

ว่าคำอุปโลกน์ถวายผ้าบริวาร ผ่ากฐินแก่ท่านผู้ครองกฐิน และให้พระสงฆ์ทำกรรมสันนิษฐาน ที่จะให้ผ่ากฐินแก่ท่านผู้ครองนั้น ด้วยญัตติทศกัณฐกรรมวาจาต่อไปนี้ -

“ผ่ากฐินทาน กับทั้งผ้าอันสังสบริวารทั้งปวงนี้ ถ้าแลภิกษุสงฆ์มีเอกฉันทานุมัติ พร้อมกันยอมถวายแก่ท่าน (ใส่ชื่อผู้ครอง) ผู้มีอายุนี้ไซ้ ขอพระสงฆ์จงอย่าได้ถือเอาผ้าไตรจีวร ซึ่งเป็นบริวารผ่ากฐินตามลำดับผ้าจำพรรษาเลย จงถวายแก่ท่าน (ใส่ชื่อ) ผู้มีอายุ ด้วยอุปโลกน์วาจา

ส่วนผ่ากฐินทานนั้น แม้ถึงพระสงฆ์ทั้งปวง จะยินดีพร้อมกันถวายด้วยอุปโลกน์วาจาก็ไม่ช่น ต้องถวายด้วยญัตติทศกัณฐกรรมวาจา ตามพระบรมพุทธานุญาต เพราะฉะนั้น ขอพระสงฆ์จงทำกรรมสันนิษฐานว่า จะถวายผ่ากฐินนั้นแก่ท่าน (ใส่ชื่อ) ผู้มีอายุ ด้วยญัตติทศกัณฐกรรมวาจาอันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ กาละบัดนี้แล้ว” ๑

จบแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวงรับสาธุพร้อมกัน แล้วพระผู้แจกจีวรซึ่งรับประเคนผ่ากฐินนั้น มอบผ่ากฐินให้พระคู่สวด นำไปถวายผู้ครองต่อไป ก่อนถวายต้องสวด

ญัตติกุติยกรรมวาจาเสียก่อน วิสวดญัตติกุติยกรรม
วาจานั้น ดังนี้ -

พระผู้สวดกราบพระพุทธรูปประธาน พร้อมกับท่านผู้จะ
ครองผ้ากฐิน เมื่อท่านผู้จะครองกฐินหันหน้ามาหาแล้ว
พึงตั้ง นโม ๓ จบ โดยสวดทำนอง ๕ ชั้น จบแล้ว สวด
ญัตติกุติยกรรมวาจาท่อไป ดังนี้-

บาลีสวดกฐิน

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส, ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส,
นโม ตสฺส ภควโต, อรหโต สมฺมา, สมฺพุทฺธสฺส.

สุณฺดาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ สงฺฆสฺส
กฐินทุสฺสํ อุปฺปนฺนํ, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกถฺลํ, สงฺโฆ
อิมํ กฐินทุสฺสํ आयสฺมโต อิตฺถนฺนามสฺส ทเทยฺย,
กฐินํ อตฺถริตฺถํ, เอสา ฅตฺติ ฯ

สุณฺดาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ สงฺฆสฺส กฐินทุสฺสํ
อุปฺปนฺนํ, สงฺโฆ อิมํ กฐินทุสฺสํ आयสฺมโต
อิตฺถนฺนามสฺส เทติ, กฐินํ อตฺถริตฺถํ, ยสฺสาयสฺมโต

ขมดี, อิมสุส กจินทุสสุส อายุสมโต อิตถนนามสุส
 ทานํ, กจันํ อตถริตุํ, โส ตถุหสุส, ขสุส นกขมดี,
 โส ภาเสยย ฯ

ทินนํ อิทํ สงฺฆเณ, กจินทุสฺสํ อายุสมโต
 อิตถนนามสุส, กจันํ อตถริตุํ, ขมดี สงฺฆสุส,
 ตสฺมา ตถุหํ, เอเวเมตํ ชารยามิ ฯ

ขยแล้วกรายหนึ่งหน แล้วมอขถวายผ้ากฐินแก่
 ท่านผู้ครอง เมื่อท่านผู้ครองได้รับผ้ากฐินแล้ว นำผ้าไตร
 ไปพินทุอฐิฐฐาน แล้วครองไตรใหม่ ถ้าผ้ากฐินเป็นผ้า
 สำเร็จแล้ว จะกรานในลำดับนั้นก็ได้ จะกรานต่อเมื่อทายก
 กลับแล้วก็ได้ ถ้าเป็นผ้าขาวที่ต้องตักเย็บข้อม จะกราน
 ได้ต่อเมื่อทำผ้าสำเร็จแล้ว ถ้าทายกไม่จัดมีการเลียงพระ
 หรือมีเทศน์ ถวายเป็นไป ฟังอนโมทนาต่อไปที่เดียว ฯ
 แต่ถ้าเขาจะมีการถวายภัตตาหารเลียงพระอีก จะอนโมทนา
 พร้อมกันเมื่อฉันภัตตาหารแล้วก็ได้ หรือถ้าเขาจะมีเทศนา
 อานิสงส์ต่อไป จะอนโมทนาเมื่อเทศนาจบแล้วก็ได้ แต่
 หนึ่ง ต้องแล้วแต่เหตุการณ์อื่นจะพึงเป็นไป ปฏิภาคนผู้

รัชผักจีน จะตั้งพิจารณาและกล่าวอนุโมทนาให้เหมาะ
แก่เหตุการณ์ หรือจะอนุโมทนาเป็นตอน ๆ ไปก็ได้

หมายเหตุ คำว่า “อดีตนามสฺส” ฟังเปลี่ยนตามชื่อ
ของท่านผู้ครองกฐิน ตัวอย่างเช่น ผู้ครองกฐินชื่อฉายา
ว่า “พรหมสโร” ฟังเปลี่ยนว่า “พรหมสรสฺส” หรือ
“จนฺทโชติ” ฟังเปลี่ยนว่า “จนฺทโชติสฺส” หรือ
“วิญญู” ฟังเปลี่ยนว่า “วิญญุสฺส” เป็นต้น

จบกฐินพิธีเพียงเท่านี้

พระธรรมเทศนา

กฐินานิสังสกถา

อนุโมทนา กฐินทาน

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมนาสมพุทฺธสฺส (๓ หน)

กาเล ทนฺติ สปลฺลภ	วทญฺญู วิตมจฺจรา
กาเลน ทินฺนํ อริเยสุ	อุชฺฐุเตสุ ตาทิสฺสุ
วิปฺปสนฺนมนฺนา ตสฺส	วิปฺปลา โหติ ทกฺขิณา
เย ตตฺถ อนุโมทนฺติ	เวยฺยาวจํ กโรติ วา
น เตน ทกฺขิณา โอนา	เตปฺปี ปุญฺณสฺส ภาคิโน
ตสฺมา ทเท อปฺปฎิวานจิตฺโต	ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลํ
ปุญฺณานิ ปรโลกสฺมี	ปตฺติจฺจา โหนฺติ ปาณินฺนติ ฯ

ณ บัดนี้ จะแสดงในพระบรมพุทธานุญาต เรื่อง กฐินัตถาวรวิธี ซึ่งมีนิยมในกฐินักขันธกะ ก็แล กฐินัตถาวร กิจนั้น เป็นวินัยกรรมพิเศษแผนกหนึ่ง ซึ่งจะให้เกิดความ เจริญแก่ภิกษุสงฆ์บริษัท คู่มาปฏิบัติในสิกขาบททางสถาน

ทำจิวรกาลให้ทวีมากขึ้นกว่าปรกติสมัย มีนิทานแลบุคคล
 แลวิธีเป็นต้น พิสดารในจีนักขันธะ ซึ่งพระธรรม
 สังคหะเถรเจ้าสังคายนาไว้ โดยเวียงกรณชาติ มี
 “เตน สมุเณ พุทฺโธ ภควา” เป็นต้น โดยเนอความว่า

สมัยนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเสด็จสำราญ
 พระอิริยาบถอยู่ในพระเชตวัน ซึ่งเป็นอารามของอนาถ-
 บิณฑิกคฤหบดี เมืองสาวัตถี เป็นเขตโคจรภิกขาจาร

ณ กาลนั้น ภิกษุชาวเมืองปาโถยรัฐ ๓๐ รูป ล้วน
 ทรงอุทกปฏิบัติ คือ อริยญิกิณฑชชาติ บังสุกุล เตะจิวริก
 เป็นสัลเลขปฏิบัติ เครื่องครัดมีโทษตัด จะมายังเมืองสาวัตถี
 เพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นใกล้ถึงจำพรรษานัก จะมา
 จำพรรษาในเมืองสาวัตถีไม่ทัน จึงพักจำพรรษาอยู่ใน
 เมืองสาเกต ระยะทาง ๖ โยชน์ ก็แลภิกษุ ๓๐ รูปนั้น
 เพราะความที่ตนมีความประสงค์จะเฝ้าพระผู้มีพระภาคแรง
 กล้า ครั้นจำพรรษาล่วง ๓ เดือนแล้ว กำลังฝนยังตกนัก
 นำท่วมภูมิภาคปฐพีเป็นเขือกตมหล่มเลน ยังไม่เป็นสมัย
 ที่จะเที่ยวจาริก เธอกริขรอันมิได้รอรัง ออกจากเมือง
 สาเกต มายังเมืองสาวัตถี บรรลึงพระเชตวัน เฝ้าพระ
 ผู้มีพระภาคเจ้า ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่ควร ฯ

สมเด็จพระผู้มีพระภาคตรัสถามถึงความอยู่สบาย
 ภิกษุทั้งหลายก็กราบทูลปริยายของตน ตั้งแต่มาไม่ทันต้อง
 จำพรรษาในเมืองสาเกต จนถึงความลำบากในมรรคาเป็นที่สุด
 ให้ทรงทราบทุกประการ สมเด็จพระโสดนาถศาสดาจารย์
 อาศัยเหตุนี้ ๆ เป็นเดิมแล้ว ทรงเพิ่มอนุบัญญัติในจาริตต
 สิกขาบท แลคณะโกชน ปริมปรโกชน ๒ สิกขาบท ให้ประ
 กอบด้วยจิวรทาสสมัย คือเดือนท้าย ที่สุดฤดูฝน แลทรง
 อนุญาตให้ภิกษุใช้ผู้ไม่อาจนำใครจิวรไปได้ ขออวิปวาส
 สมมติในสงฆ์แล้วอยู่ปราศจากใครจิวรได้ แลทรงอนุญาต
 ให้ภิกษุซึ่งอยู่จำพรรษาในเสนาสนะป่า ซึ่งเป็นที่รังเกียจแล
 มีภัย เมื่อเหตุซึ่งจะอยู่ปราศจากใครจิวรมิ ให้อยู่ปราศจาก
 ใดจิวรได้ ๖ ภาควีเป็นอย่างยิ่ง ใดแต่ในเดือนท้ายที่สุด
 ฤดูฝนเดือนเดียว เกือบครึ่งจรจรไว้เกิน ๑๐ วันได้ จิวรลาภ
 ที่เกิดขึ้นในอาวาสนั้นแล้ว ก็ทรงอนุญาตแก่ภิกษุผู้ที่จำ
 พรรษาแต่เพียงในเดือนท้ายที่สุดฤดูฝนเท่านั้น เมื่อเป็น
 เช่นนี้สมควรที่พระองค์จะทรงอนุญาตจิวรกาลสมัยเป็นต้นให้
 เจริญกว่ากำหนดนั้น แต่เหตุซึ่งสมควรยังไม่เกิดมี พระ
 องค์จึงหาได้ทรงอนุญาตจิวรกาลสมัยเป็นต้นนั้นให้เจริญ

ชนไม่ เพราะฉะนั้น เมื่อเหตุซึ่งสมควรเกิดขึ้นแล้ว ทรง
 อนุญาตกฐินัตถการวินัยกรรม ซึ่งเป็นธรรมิกอภัยให้จิวร
 กาลสมัยนั้นเจริญขึ้น จึงทรงทำธรรมิกถา แล้วตรัสเรียก
 ภิกษุทั้งหลาย ทรงอนุญาตกฐินัตถการวิธีว่า “อนุชานามิ
 ภิกษุเว วสุสวุดถานํ ภิกษุณํ กจิณํ อตถริตฺตุ” กก่อน
 ภิกษุทั้งหลาย เราผู้ตถาคตอนุญาตเพื่อจะกรานกฐินแก่
 ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่จำพรรษาแล้ว “อตถตถกจิณานํ โว
 ภิกษุเว ปณฺจ กปปีสุสนฺติ” อานิสงส์ ๕ จักสำเร็จแก่
 ท่านทั้งหลายผู้ได้กรานกฐินแล้ว คือ

๑. อนามนฺตจโร เทียวไปในละแวกบ้านโดยไม่ต้อง
 ลา ก็มีไต่ต้องอาบัติด้วยจาริตตสิกขาบท ฯ

๒. อสมาทานจโร เทียวไปโดยไม่ถือเอาใครจิวร
 ไปด้วยก็ได้ มีไต่ต้องอาบัติด้วยทุกขิกฐินสิกขาบท ฯ

๓. คณโกชนํ ฉนคณโกชนํและปรัมปรโกชนํได้ ไม่
 เป็นอาบัติด้วยคณโกชนแลปรัมปรโกชนทั้ง ๒ สิกขาบท ฯ

๔. ยาวทตถจิวรํ เก็บขติเรกจิวรไม่วิกษ์แลอธิษฐาน
 ก็ได้ ไม่เป็นอาบัติด้วยปฐมกฐินสิกขาบท ฯ

๕. โย จ ตตถ จีวรปปาโท โส เนสํ ภวิสสตี จีวร
 ลากาโต ที่เกิดในอาวาสนั้น จีวรลาภนั้นจักเป็นของภิกษุ
 ทั้งหลายผู้ได้กรานกฐินแล้วนั้น ฯ

สมเด็จพระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตกฐินัตถการวิธ
 ีกับอานิสงส์ ๕ คนแล้ว จึงตรัสเริ่มวิธการานกฐินเป็นลำดับ
 ไปว่า “เอวณฺจ ปน ภิกฺขเว กฐินิ อตฺถริตพฺพิ” ก่อน
 ภิภษทงหลาย ฟังกรานกฐินอย่างนี้ ภิกษุผู้ฉลาดพึงสวค
 ปรระภาคให้สังฆทรวาย ในการที่จะมอຍผ้ากฐินให้เป็นสิทธิ
 แก่ภิกษุรูปหนึ่ง เพื่อจะกรานกฐินด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา
 ว่า “สุณฺหาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ” เป็นอาทิ ดังนี้ ฯ

ก็แล กฐินัตถการวินัยกรรมนี้ ภิกษุทั้งหลายจะทำให้
 ต้องตามพระบรมพุทธานุญาต จะพึงพิบัติผิดจากกรรมวินัย
 ไม่เป็นกฐินัตถการซึ่งจะให้สำเร็จอานิสงส์ ๕ หรือสมบุรณ
 พร้อมโดยกรรมวินัยให้สำเร็จอานิสงส์ ๕ ด้วยประการใด
 จะทรงแสดงวิบัติแลสมขัติด้วยประการนั้น ๆ ให้ช้ก จึงตรัส
 ช้กตถการแลอนัตถการเป็นลำดับไปว่า “เอว อตฺถตฺติ
 เอว อนตฺถตฺติ” อย่างนี้เป็นอันกราน อย่างนี้ไม่เป็นอันกราน
 แล้ว ทรงแสดงอนัตถการส่วนวิบัติซึ่งไม่เป็นอันกรานนั้น
 ก่อนว่า “น อุลลิจิทมตฺเตน อตฺถตฺติ โหติ กฐินิ” เป็นต้น
 ความว่า เมื่อภิกษุใดผ้าซึ่งสังฆมอຍให้เป็นสิทธิด้วยกรรม
 วาจาแล้ว มาเริ่มทำเพียงคล้อยกชนถือเอาประมาณกัน

ยาวค่านกว้าง ชักหมายลงไว้ด้วยเส้นเท่านั้น ก็ยังไม่จำเป็นว่า
 เป็นอันกราน หรือชักผ้าจุนแลพิจารณาคติศกษาเพื่อเป็น
 ๕ ชั้นที่ ๖ ชั้นที่ ๗ ชั้นที่ ๘ ชั้นที่ ๑๑ ชั้นที่ แลตัดให้ขาดด้วย
 คมมีด แลเย็บเนาไว้ด้วยกำย แลเย็บไปตามเลาที่เนาไว้
 ลมตะเข็บทำห่วงเครื่องช่วยให้เย็บง่าย หรือทำให้มันคือ
 เย็บผ้าซับลงในทที่พพลภาพ หรือทำอนูวาทค่านยาว บริ-
 ภาณทคืออนูวาทค่านกว้างเต็มทั้ง ๔ ค่าน ยกผ้าอาคันตกะ
 ฐนในผ้าจุน หรือทำเสร็จเป็นผืนแล้วข้อมครึ่งหนึ่งซำพอ
 หม่นหมองแปลกลสีเดิมเท่านั้น จะสังเขปว่าเป็นอันเสร็จจุน
 นัตถารแล้วยังไม่ไ้ ๖ น นิมิตตกเตน ผ้าทสทหรรวมิก
 ทั้ง ๕ ผู้ใดผู้หนึ่งทำนimitตด้วยกายวิการให้ผู้อื่นรู้แล้วได้มา
 แลผ้าทสทหรรวมิกทั้ง ๕ ทำปรกติจาเจราเลยบเคียงแล้ว
 ได้มา ผ้าทภิกษุข้มมาก่อนแล้วจะใช้หรือข้มมาพอทำเสร็จ
 จนถึงไต่อธิษฐานแล้วคืนให้เจ้าของเดิมก็ ผิดพระพุท
 ธิบัญญัติ แลเนื่องด้วยหนณะแล้ว ถึงจะทำเป็นผ้าจุนตาม
 ลกษณะครบทุกอย่าง ก็ไม่เป็นอันกรานจุน ผ้าทบริสททธิ
 แล้วเล่า ถ้าภิกษุสันนิษิตสังฆไว้ไม่ทำให้สำเร็จในวันนั้น
 เกียให้ล่วงวันไป แลผ้าทสังฆไ้รับไว้ในวันนั้น ค่อรุ่งขึ้น

อีกวันหนึ่งจึงมามอบให้ด้วยกรรมวาจาตามลักษณะนั้น ก็
 ไม่เป็นอันกรานกฐิน จะกรานด้วยผ้าวิสสุตคีย์ ซึ่งภิกษุมา
 เสียสละ หรือด้วยผ้าที่สำเร็จแล้ว แต่ภิกษุยังไม่ได้ทำกัณฑ์
 พินทุ หรือทำเสร็จจนได้ทำกัณฑ์พินทุแล้ว แลอธิษฐานเป็น
 จีวรบริวารอื่น ไม่อธิษฐานเป็นสังฆาฏิ หรืออุตตราสงค์
 อันตราวาสก ผืนใดผืนหนึ่ง ในสามผืนนั้น ที่ไม่ตัดให้แล้ว
 ในวันนั้น ไม่ทำให้เป็น ๕ ชัณฑ์ หรือเกินกว่านั้นให้พร้อม
 ด้วยมณฑลใหญ่น้อยไม่ให้แล้วลงใต้ในวันนั้นแล้ว เหล่านี้
 ไม่เป็นอันกรานกฐิน หรือเว้นจากความกรานแห่งบุคคล
 ผู้เดียว สงฆ์ก็ดี คณะก็ดี จะกรานกฐิน ก็ไม่เป็นอันกราน
 ถ้าภิกษุอยู่ในนิสสัยมาต่างอาวาสเขตจีวรลาภ มาอนุโมทนา
 ให้ทำ ก็ไม่เป็นอันกรานกฐินด้วยดี ๆ แล้วทรงแสดง
 สมบัติส่วนอัครดาการ ซึ่งให้สำเร็จกฐินัตถารตามลำดับว่า
 “อหเตน อตถตัม โหติ กฐินัม” เป็นต้น ความว่า
 กฐินจะเป็นอันกราน ก็ด้วยผ้าที่บุคคลนำมาเป็นผ้าใหม่
 ยังไม่ได้ซักไม่ได้ทำให้หมอง ด้วยผ้าที่บุคคลบริโภคนแล้ว
 จนได้ซักหนหนึ่ง สองหน ด้วยผ้าเก่าแลผ้ายังสกปรก แล
 ผ้าที่ตกค้างอยู่ในทางตลาด ด้วยผ้าที่ภิกษุไม่ได้ทำนimitถ

กรรมไต่มา ด้วยผ้าที่ภิกษุไม่ได้ทำปริกธาแล้วไต่มา ด้วย
 ผ้าที่ภิกษุไม่ได้ขมผอนมา ด้วยผ้าที่ภิกษุไม่ได้สะสมเก็บไว้
 ให้ล่วงวันด้วยผ้าที่ไม่เป็นนิสสัคคีย์ ด้วยผ้าที่ภิกษุทำสำเร็จ
 แล้ว จนถึงได้ทำกัปปพิณฑลอธิษฐานเป็นที่สุด ด้วยผ้า
 สังฆาฏี หรืออศตราสังค์ อินทรวาสถณโคผนหนึ่ง ด้วยผ้า
 สามผนนั้น ได้ตัดแล้วในวันนั้น ให้มีมณฑลพร้อมทั้งเล็ก
 และใหญ่ได้ลักษณะเป็นเขยงซันท์ แลสัตตซันท์เป็นต้น
 แลจะเป็นอันกราน ก็เพราะที่บุคคลหนึ่งได้กราน ถ้าภิกษุ
 ขริษัฏ อยู่ในสี่มาอาวาสเขตจีวรลาภเดียวกันอนโมทนา
 พร้อมกัน ยอมให้ส่วนของตนแก่ภิกษุรูปหนึ่งรับไปกราน
 กฐินจึงจะเป็นอันกรานชอบคิแล้ว ด้วยสมบัตยการละ
 อย่าง ๆ ทั้งกล่าวมานี้ กฐินจึงเป็นอันกรานแล้ว ฯ สมเด็จพระ
 พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงอรรถการ โดยเวทยากรณ
 ภาษิตพิสสารด้วยประการฉะนี้ ฯ

ก็แลกฐินัตถการวินัยกรรมพิเศษ คือกรานกฐินนั้น เมื่อ
 ภิกษุมาทำตามในกาล ให้ต้องตามวิธีพระบรมพุทธานุญาต
 มิให้กำเรียวินัยนิยมทุกอย่างแล้ว ก็ให้สำเร็จอานิสงส์คุณ
 คัมอบัติได้ในสักขาบทยางสถาน ทำจีวรลาภกาลให้เจริญ
 กว่าปรกติ กำหนด ๔ เดือนตลอดเหมันตฤดู กับจีวรทาน

สมัยทำยทศกฤตบุณเดือนหนึ่งเป็น ๕ เดือน ดังนี้แล เมื่อ
 ภิกษุจะทำกฐินต์ถารนั้น ก็ต้องอาศัยจีวรลาภที่ทายกถวาย
 ต้องตามเขตจีวรทานสมัย พุทธศาสนิกบริษัทได้ทราบพระ
 บรมพุทธานุญาตในพระวินัยคระนั้นแล้ว หวังจะอนุเคราะห์
 พระภิกษุสงฆ์ให้ไ้ทำกฐินต์ถารกิจโดยสะดวกมิได้ลำบาก
 แลจะอุปถัมภ์พระบรมพุทธานุญาตไว้มิให้เสื่อมสูญ แลประ
 สงค์บุญกุศลสขประโยชน์จะให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วย กฐินต์ถาส
 ทาน เมื่อถึงจีวรทานสมัย คือเดือนหนึ่งทำยทศกฤตบุณ
 ตามปรกติกาล คือ แรมค่ำ ๑ เดือน ๑๑ จนเพ็ญเดือน ๑๒
 ในราว ๒๕ วันคระนั้นแล้ว ไ้้นำผืนผ้าไปโดยอย่างต่ำเพียง
 พอจะทำให้เป็นผ้าสังฆาฏิ หรืออุคตราสงค์ อันตราสก
 ผืนใดผืนหนึ่ง ถวายในสงฆ์โดยสามัญญอุทิสเป็นวัสสาวา
 สิกพัสตร์หรือจางในพิภคเพื่อกรรณกฐินต์ถา ดังนี้ ทานนั้น
 เมื่อนับตามวัตถุที่บุคคลจะพึงให้ คือ ข้าว น้ำ ยวดยาน
 ผ้าหนังผ้าห่ม ของหอม ดอกไม้ เครื่องทา ทนชน ทออาศัย
 และเครื่องใช้ในประทีป ๑๐ นี้ ถิ่นบเื่องในวัดถทานให้ผ้า
 เมื่อจะนับตามข้จจัย ๔ คือ จีวร บิณฑยาต เสนาสนะ แล
 คิลานข้จจัย โดยนามโวหารในพระพุทศาสนาเล่า ถิ่นบ

เนื่องในจิวรทาน เมื่อจะกล่าวโดยปฏิบัติคาหกที่เป็นเขตตามทักษิณา ทำให้เฉพาะบุคคลเป็นปาฏิบุคคลิกทาน และตั้งอยู่ในสงฆ์ สองทานประเภท ก็นับเนื่องในทักษิณาวิเศษคือสังฆทาน เมื่อจะนิยามกล่าวโดยกาลแลปรกิติเล่า ก็สงเคราะห์เข้าในกาลทาน เหตุเฉพาะจะกรานกฐินได้แต่ในจิวรกาล เมื่อจะกล่าวโดยอานิสงส์คุณพิเศษซึ่งจะสำเร็จแก่ทายก ค้ำยบริจาคนในปฏิบัติคาหกคือสงฆ์ เป็นสังฆทาน ก็มีผลมากกว่าปาฏิบุคคลิกทาน เมื่อจะกล่าวผลโดยกาลทานเล่า ก็เป็นทักษิณาอันไพบูรณ์ มีผลมากทั้งผู้บริจาคนและผู้ช่วยชวนชววย สมด้วยเทศนาปริยายในนิคมคากาลทานสูตรว่า “กาเล ทนฺที สปลุณา วทณฺณ วีตมจฺจรา” สนทั้งหลายผู้มีปัญญารู้ถ้อยคำ สันดานก็ปราศจากมัจฉริยะตระหนี่แล้ว ช่อมให้ยอมบริจาคนในกาลเมื่อปฏิบัติคาหกมีความต้องการ “กาเลน ทินฺนํ อริเยสุ อชฺฐเตสุ ตาหิสฺสุ” ทานนผู้บริจาคนได้ให้แล้วโดยกาลในพระอริยเจ้าทั้งหลายเป็นผู้ช่อตรงเสมออยู่ ไม่เสื่อมทรามจากคุณที่มีแล้วในสันดาน “วิปฺปสนฺนมนฺนา ตสฺส วิปฺปลา โหติ ทกฺขิณา” ทานเป็นเครื่องเจริญสุขสมบัติ

ของบัณฑิตผู้มีความเลื่อมใสแล้วนั้น ย่อมเป็นทักษิณา
 ไพบลย์ เต็มที่ด้วยวิยากสมยติ “เย ตตฺถ อนโมทนาติ
 เวยยาวจจิ ภิโรติวา” สนทั้งหลายเหล่านี้ ที่มีไซ้เจ้า
 ของท่าน เป็นแต่ได้มาอนุโมนา ยินดีตามในทานนั้น หรือ
 ได้มาช่วยทำเวยาวัจจขวนชวายในทานนั้นก็ดี “น เตน
 ทกฺขิณา โอนา เตปี ปุณฺณสฺส ภาติโน” ทักษิณา
 ก็มีได้พร้อมไปเพราะเหตุนี้ แม้สนทั้งหลายที่ได้ยินดี
 ตามแล้วช่วยขวนชวายเหล่านั้น ก็เป็นผู้ได้เสวยบุญส่วน
 อนุโมนามัยแลเวยาวัจจมัยทั้งสองประการ “ตสฺมา ทเท
 อปฺปฏฺวานจิตฺโต ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลํ” เพราะเหตุนี้
 บัณฑิตชนผู้มีจิตไม่ถอยกลับด้วยอำนาจกิเลส ควรให้คว
 ะบริจาคในปฏิศคาหก ซึ่งเป็นเขตให้ท่านบริจาคมีผลใหญ่
 นั้นเกิด “ปุณฺณานิ ปฺรโลกสฺมี ปติฏฺฐา โหนติ ปาณินิ”
 บุญกุศลทั้งหลาย ย่อมเป็นที่พึงของหมู่มสัตว์ในโลกเบื้อง
 หน้า ๆ ก็แล กฐินทานนั้น เมื่อกล่าวขานถึงสคุณตามกาล
 ทาน ก็เป็นทักษิณาอันไพบลย์ โดยนิยมในนิคมคาคา
 ตังพรรณนามาฉนะ ฯ

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ ท่านทั้งหลาย ทั้ง
 ที่เป็นเจ้าของแห่งทานอันไพบลย์ แลท่านที่ได้มาอนุโมนา

แล้วช่วยชวนชวายเป็นการบุญกุศล ด้วยมีจิตปลงสาทเลื่อมใส
 หยิ่งในพระคุณพระรัตนตรัยแล้ว พร้อมกันข้าพเจ้าบุญกุศล
 กาลทานพิเศษให้ขึ้นไป นอกจากเป็นขี้จ้ำจี้ให้ได้รับวิบาก
 สมบัติอันไพบลูย์เป็นส่วนเฉพาะตน ๆ แล้ว ยังเป็นเหตุให้
 ได้รับความพระบรมพุทธานุญาตพิเศษ ที่สมเด็จพระผู้มีพระ
 ภาคเจ้าทรงมีพระพุทธานุญาตไว้เพื่อสงเคราะห์ให้พระภิกษุ
 สงฆ์ได้รับอานิสงส์พิเศษบางสถาน ในทางพระวินัยบัญญัติ
 ฉะนั้น ถิ่นท่านนั้น จึงเป็นทักษิณอันไพบลูย์มีผลมีอานิสงส์
 ทั้งผู้บริจาคและผู้รับ ด้วยประการฉะนี้ ๆ ขออานภาพแห่ง
 อานิสงส์ผลในบุญกุศล ที่ท่านทั้งหลายได้ข้าพเจ้าให้ขึ้นไป
 แล้วทรงนี้ และเทษานภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยอันเป็น
 อติศัษย์บุญเขตจงเป็นพลวขี้จ้ำจี้อภิบาลให้ท่านทั้งหลายเจริญ
 อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปราศจากโรคภัยพิบัติอยู่ทั่ววัน
 ตราย มีความประสงค์จำนงหมายในทางที่ชชอบธรรม จง
 บรรลุสมความปรารถนา. อนึ่ง ขอจิตใจของท่านทั้งหลาย
 จงมั่นอยู่ในบุญกุศลอบรมให้แก่กล้า เพื่อบรรลุถึงที่สุด
 แห่งทุกขคือพระนิพพานในอวสาน โดยเทศนาบริหาร ตั้ง
 รัยประทานวิสัยชานมา ด้วยประการฉะนี้ ๆ

วิธีถวายผ้าอาบน้ำฝน

วิธีการถวายผ้าอาบน้ำฝน เป็นวิธีการมาแต่ครั้ง
พุทธกาล เป็นพระบรมพุทธานุญาตพิเศษเพิ่มขึ้น เพราะ
แต่เดิมพระพุทธรองค์ ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์นั่งห่มผ้า
ได้เพียง ๓ ผืน คือ สังฆาฏิ (ผ้าทาบ) อคตตราสังค
(ผ้าห่ม) อินทรวาสก (ผ้าห่ม) ซึ่งในปัจจุบันนี้เรียกว่า
สังฆาฏิ, จีวร และสบงเท่านั้น ยังหาทรงอนุญาตให้ใช้
ผ้าอาบน้ำฝนไม่ เมื่อเวลาฝนตกภิกษุบางรูปปรารถนาจะ
อาบน้ำฝน ไม่มีผ้าอาบจะห่ม จึงเปลื้องกายอาบน้ำฝน ๖
ครั้งหนึ่ง นางวิสาขา มหาอุบาสิกา ได้ใช้ให้นางทาสีไป
ยังพระอาราม และนางทาสีนั้นไปเห็นพระภิกษุเปลื้องกาย
อาบน้ำฝน เข้าใจว่าเป็นพวกชีเปลือยนอกพระพุทธศาสนา
จึงกลับมาบอกนางวิสาขาว่าไม่มีพระภิกษุในพระอาราม มี
แต่พวกชีเปลือย. อาศัยเหตุนี้ นางวิสาขามหาอุบาสิกา
จึงได้กราบทูลขอพระพรต่อพระพุทธรองค์ ประสงค์จะถวาย
ผ้าอาบน้ำฝนแก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธรองค์ทรงอนุญาต
ให้ภิกษุทั้งหลายรับและใช้ผ้าอาบน้ำฝนตั้งแต่นั้นมา ๖

ลักษณะแห่งผ้าอาบน้ำฝนนี้ ต้องทำให้ถูกต้องตาม
 ประमाणที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตไว้ คือ ยาว ๖ คืบ
 กว้าง ๒ คืบครึ่ง วัดตามคืบพระสุคต คืบประมาณตาม
 มาตรการวัดของช่างไม้ เป็นยาว ๔ ศอก กับ ๓ กระจับปี่
 กว้าง ๑ ศอก ๑ คืบ ๔ นิ้ว ๑ กระจับปี่ กับ ๒ อนุกระจับ-
 ปี่ ๗ ถ้าภิกษุทำใช้เอง ทำให้ยาวหรือกว้างเกินประ-
 มาณนี้ไป ต้องอาบคิเลทนกปาจิตคีย์ ต้องตัดส่วนยาว
 และกว้างที่เกินนั้นออกเสียก่อน แล้วแสดงอาบัติ จึงจะ
 ใช้สอยได้. แต่ถ้าทายกทำถวายให้ใช้สอย ถ้าทำให้เกิน
 ประมาณนี้ไป ภิกษุนำมาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ ต้อง
 ตัดส่วนที่เกินออกเสียก่อน จึงจะใช้สอยได้ ๗ และผ้าอาบน้ำ
 ฝนนี้ พระภิกษุจะใช้สอยได้ก็เฉพาะในฤดูฝน ๔ เดือน
 เท่านั้น เกินกว่ากำหนดนี้ไป. ต้องใช้สอยโดยฐานเป็น
 อติเรกจีวร ตามที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ ๗ เขตเวลา
 ที่จะแสวงหา และเวลาใช้สอยนั้น พระพุทธองค์ทรง
 บัญญัติไว้ว่า ตั้งแต่แรมค่ำ ๑ เดือน ๗ จนถึงเพ็ญ
 เดือน ๘ สองข้างขึ้น คือเดือนหนึ่งในปลายฤดูร้อน เป็น
 เขตที่ภิกษุจะแสวงหา. ตั้งแต่ขึ้นค่ำ ๑ เดือน ๘ จนถึง

เพ็ญเดือน ๘ ระยะเวลาเกินปลายฤดูร้อนนั้น เป็นเขตที่ท่าและ
ใช้สอยได้ แต่ยังไม่เป็นเขตอธิษฐาน จะอธิษฐานใช้สอยได้
ต้องตั้งแต่แรมค่ำ ๑ เดือน ๘ ไปจนตลอด ๔ เดือนในฤดูฝน
ผ้าอาบน้ำฝน ถ้ายังไม่ถึงเขตที่ทรงอนุญาต ภิกษุแสวง
หามาใช้สอย ต้องอาบดินสัสสะกียปาจิตคีย์ ฉะนั้น การ
ถวายผ้าอาบน้ำฝน จึงจัดเป็นกาลทานประเภทหนึ่ง ๆ

วิธีถวายผ้าอาบน้ำฝนนั้น เมื่อถึงเวลากำหนดที่ภิกษุ
จะแสวงหา หรือทำ หรืออธิษฐานใช้สอยได้ ทายกผู้
ศรัทธาปรารถนาจะอนุเคราะห์ภิกษุสงฆ์ และบำเพ็ญกุศล
ตามพระบรมพุทธานุญาตพิเศษนี้ พึงแสวงหาหรือจัดทำผ้า
อาบน้ำฝนขึ้น ยาวกว้างไม่เกินประมาณที่กำหนด แล้วนำ
ไปถวายพระภิกษุรูปหนึ่งตามศรัทธา หรือจะรวมกำลังกัน
จัดทำไปถวายแก่คณะสงฆ์ ยังอารามใดอารามหนึ่งก็ได้ ซึ่ง
เมื่อจะถวายก็ต้องกล่าวคำถวายเช่นเดียวกับวัตถุทานอื่น ๆ
ถ้าจะถวายเฉพาะภิกษุรูปเดียว จะนำไปถวายยังที่อยู่ของ
ท่านก็ได้ แต่ถ้าจะถวายเป็นการสงฆ์ ก็ควรจะได้เผด็จ
สงฆ์ให้ทราบก่อน ครั้นถึงวันและเวลาที่กำหนด พึงนำผ้า
อาบน้ำฝนไปสู่พระอาราม แล้วกล่าวคำถวายต่อหน้าชุมชน

สงฆ์ตามวิถี ฯ การถวายผ้าอาบน้ำฝนนี้ ทายกคน
 เดียวจะถวายแทนทั้งหมดก็ได้ หรือจะชักชวนกันถวายว่า
 พร้อม ๆ กันก็ได้ ฯ

คำถวายผ้าอาบน้ำฝนนี้ ถ้าหลายคน ฟังว่านำเสียบ
 คนหนึ่ง นอกนั้นว่าตาม ก่อนจะว่าคำถวาย ฟังตั้ง นโม
 ๓ จบ แล้วจึงว่าคำถวาย ดังนี้—

อิมานิ มยฺ ภนฺเต วสุตฺถิสถาณิกานิ สงฺฆสฺส
 โอนชยาม ฯ สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ วสุตฺถิ-
 สทาณิกานิ ปฏิกุคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ที่มรตฺตํ หิตาย
 สุขาย ฯ

(คำแปล) ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้ง
 หลาย ขอน้อมถวายผ้าอาบน้ำฝนเหล่านี้ แก่พระสงฆ์ ฯ
 ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ ของ
 ข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่
 ข้าพเจ้าทั้งหลาย สันกาลนาน เทอญ ฯ

ถ้าถวายแก่ภิกษุรูปเดียว เป็นปาฏิปุคคสิก ไม่ต้อง
 ว่าคำถวายเป็นขาลิกก็ได้ เป็นแต่เพียงแจ้งให้ท่านทราบว่า
 จ้างถวายเป็นผ้าอาบน้ำฝน ฯ

พระภิกษุสงฆ์ เมื่อทาบหน้าผ้าอาบน้ำฝนมาถวายตั้ง
 น้ เมื่อเขากล่าวคำถวายจบลงแล้วพึงรับว่า “สาธุ” และ
 สวดอนุโมทนาวิธี ประกอบด้วยกาลทานคาถา จบลงด้วย
 ภาตฺถุ สัพพ ฯลฯ เสร็จแล้ว เป็นเสร็จพิธี ฯ

วิธีถวายผ้าจำพรรษา

การถวายผ้าจำพรรษา เป็นพระบรมพุทธานุญาต
 พิเศษอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งสมเด็จพระพุทธองค์ทรงอนุญาต
 ให้ภิกษุผู้จำพรรษานครบ ๓ เดือนแล้ว รัยและใช้สอย
 ได้ โดยกำหนดเขตจิวรกาลเป็นสำคัญ คือ ภิกษุผู้จำ
 พรรษานครบ ๓ เดือนแล้ว ถ้าไม่ได้รับและกรานกฐิน จะ
 รัยและใช้สอยได้เพียงระยะเวลาใน ๑ เดือน ตั้งแต่แรมค่ำ ๑
 เดือน ๑๑ ไปจนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ พ้นจากนี้ไป
 เป็นหมดเขต ส่วนภิกษุผู้ได้รับและกรานกฐินแล้ว มีโอกาส
 ใช้สอยยืคออกไปอีก ๔ เดือนตลอดฤดูหนาว รวมเป็น ๕
 เดือน คือ ตั้งแต่แรมค่ำ ๑ เดือน ๑๑ ไปจนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ
 เดือน ๔ เป็นหมดเขต. เกินกว่ากำหนดนี้ไป ต้องใช้สอย
 โดยฐานเป็นอธิเรกจิวร ฯ ฉะนั้น การถวายผ้าจำพรรษา

ถ้าถวายเป็นกว่ากำหนดเขตจักรวาลนั้นไป ไม่นับเป็นการ
 ถวายผ้าจำพรรษา ซึ่งได้กระทำกันมาเป็นแบบแผนประเพณี
 ครั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยนิยมก็คือเป็นการสงเคราะห์ให้
 ภิกษุสงฆ์ได้ใช้สอยไตรจีวรสบาย ในเขตจักรวาลนั่นเอง
 เพราะภิกษุสงฆ์ ถ้านอกจักรวาลแล้ว จะใช้สอยผ้าไตร
 จีวรเกินกว่า ๓ ผืน ได้เพียง ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเกิน
 กว่า ๑๐ วันไป ต้องอาบดินสัสคคิยปาจิตตีย์ ซึ่งผ้าอย่าง
 นี้เรียกว่า ผ้าชติเรกจีวร เมื่อใช้ครบ ๑๐ วันแล้ว ต้อง
 วิภีแก่สทรรวมิก คือภิกษุหรือสามเณร ฯ ผ้าจำพรรษา
 นี้ แต่เดิมมาเรียกว่า ผ้าจำนำพรรษา ซึ่งจะมีความหมาย
 ว่าอย่างไรนั้น ยังไม่แจ้ง แต่ความจริงแล้ว ควรเรียก
 ว่าผ้าจำพรรษา จะเหมาะสมกว่า เพราะผ้านี้จะถวายได้แต่
 ภิกษุผู้จำพรรษามาครบ ๓ เดือน และได้รับอันสงสการ
 จำพรรษาแล้วเท่านั้น ภิกษุที่มีพรรษาขาด หรือไม่ได้อยู่
 จำพรรษา หารับได้ไม่.

ประเพณีการถวายผ้าจำพรรษานั้น มีมาแต่ครั้งพุทธ
 กาล ในประเทศไทย ปรากฏเป็นทางราชการจัดทำขึ้น
 ในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งมีแจ้งอยู่ในพระราชพิธี ๑๒ เดือน ว่า

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้พระราชทานผ้าจำพรรษา
 สำหรับวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, วัดอรุณราชวราราม
 และวัดราชโอรสาราม เป็นประเพณี ๓ ส่วนประเพณีของ
 ชาวบ้านนั้น คงจะมีมาแต่สมัยโบราณ สำหรับที่
 ทำกันในสมัยนี้ การถวายผ้าจำพรรษา ทำกันเป็น ๒ อย่าง
 คือ อย่างหนึ่งเป็นของเจ้าภาพคนเดียว อีกอย่างหนึ่งเป็น
 การเรียกรือ คือ ทายกหัวหน้าแจกฏีกาหรือบ่าวร้องพวกชาว
 บ้านให้ช่วยกันรือไปพอเท่าจำนวนพระสงฆ์ที่จำพรรษา บาง
 ที่เผื่อแผ่ไปถึงสามเณรด้วย ๗ ส่วนผ้าที่จะถวายนั้น ก็ไม่
 จำกัให้เป็นอย่างเดียวกัน จะเป็นผ้าไตรจีวรก็ได้ ที่สุด
 จนผ้าขาวอย่างใดอย่างหนึ่ง สุดแล้วแต่ศรัทธา บางที่ก็มี
 ไทยธรรมอย่างอื่น ๆ เป็นบริวาร เมื่อดังกำหนดคนัคแล้ว คือ
 เมื่อพระสงฆ์ได้พิจารณาออกพรรษาแล้ว ก็พากันนำผ้าและ
 ไทยธรรมต่าง ๆ ไปพร้อมกัน ณ สถานที่อันสมควร จะเป็น
 ในพระอุโบสถ วิหาร หรือศาลาการเปรียญก็ได้ เมื่อ
 พระสงฆ์ลงประชุมพร้อมกันแล้ว ถ้าเจ้าภาพคนเดียวมี
 ไทยธรรมเหมือน ๆ กัน ก็ถวายเรียงไปที่เดียว ถ้าเป็นการ
 บ่าวร้อง มีทายกหลายคน ก็ต้องจับสลาก ๆ ก่อนที่จะทำ

การถวาย ก็ต้องกล่าวคำถวายของการถวายทานอื่น ๆ ให้
 ทายกหัวหน้าว่าคำถวายนำ แล้วให้ผู้อื่นว่าตาม ตั้ง นโม
 ๓ จบแล้ว ว่าดังนี้:-

อิมานิ มยฺ ภนฺเต สปรีวารานิ วสุสาวาสิกจีวรานิ
 สงฺฆสฺส โอนฺชยาม ฯ สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ
 สปรีวารานิ วสุสาวาสิกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ
 ที่มรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

(คำแปล) ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
 ขอน้อมถวายผ้าจำพรรษาทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แต่
 พระสงฆ์ ฯ ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้าจำพรรษา ทั้งบริวารทั้ง
 หลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และ
 ความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

วิธีถวายผ้าอัจเจกจีวร (ผ้าริบถ้วน)

ผ้าอัจเจกจีวร คือผ้าที่ทายกมีความริบถ้วนจะถวาย
 แก่พระภิกษุก่อนออกพรรษา คือ ก่อนที่ภิกษุจะได้ทำ
 ปรวารณาภิจออกพรรษา โดยนิยมนักคือผ้าจำพรรษานั้นเอง
 ผิดกันก็แต่ผ้าจำพรรษานั้น ทายกจะถวายได้ต่อเมื่อภิกษุ

จำพรรษาครบ ๓ เดือนแล้ว ส่วนผ้าอจีเจกจีวรนเป็นผ้า
 ททายกรับถวายก่อนออกพรรษา ๑๐ วัน คือกองแคว่นชน
 ๖ คำ ไปจนถึงวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ คือกวัน
 มหาปวารณานนเอง ฯ การทสมเด็จพระพุทธองค์ทรง
 อนุญาตให้ภิกษุรับผ้าอจีเจกจีวรนนี้ โดยทรงมีพระพุทธ
 ประสงค์เพื่อจะรักษาครัทธาของทายกผู้ตั้งใจถวายเป็นการ
 รับถว้น เพราะมีเหตุจำเป็นเกิดขึ้น คือ จะไปราชการ
 สงครามบ้าง จะไปค้างแรมอยู่ในที่อันด้วยควมจำเป็น
 บ้าง หญิงมีครรภ์บ้าง หรือทายกผู้มีศรัทธาเลื่อมใส
 เกิดขึ้นใหม่ๆ จะรอไปจนถึงออกพรรษาก็จะเป็นเหตุขัดข้อง
 จึงได้รับถวายผ้าจำพรรษาแต่ภายในพรรษกาล โดย
 กำหนดระยะเวลา ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเป็นระยะเวลา
 ก่อนกว่านั้น หาทรงอนุญาตไม่ เพราะภิกษุจะใช้้อจีเจกจีวร
 นเป็นอติเรกจีวรได้เพียง ๑๐ วันแล้ว ก็จะได้ถึงจีวรกาล
 ซึ่งภิกษุได้รับ อานิสงส์พิเศษที่จะใช้อติเรกจีวรได้เกินกว่า
 ๑๐ วัน โดยไม่ต้องขออนุญาต ฯ

วิธถวายนั้น ก็เช่นเดียวกับการถวายจีวรทานอื่น ๆ
 จะมีแปลกก็แต่ว่า ทายกจะนำผ้าไปถวายยังพระอารามใน

ที่ขุมนุมสงฆ์ก็ได้ หรือจะนิมนต์พระสงฆ์ไปรับยังสถานที่
อยู่ของตนก็ได้ฯ คำถวายนั้น ถ้าผ้าหลายผืนและทายก
หลายคน ฟังตั้ง นโม ๓ จบ แล้วว่าดังนี้:-

อิมานิ มยิ ภนฺเต อจฺเจกจิวฺรานิ สงฺฆสฺส
โธโณชยาม ฯ สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ
อจฺเจกจิวฺรานิ ปฏิกฺคณฺหาตุ อมฺหากิ ทิฆรตฺติ หิตาย
สุขาย ฯ

(คำแปล) ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ขอน้อมถวาย ผ้าอจีเจกจิวรทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระสงฆ์ฯ
ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้าอจีเจกจิวรทั้งหลายเหล่านี้ ของ
ข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้า
ทั้งหลาย สันกาลนาน เทอญฯ

ถ้าถวายคนเดียว แก่ภิกษุรูปเดียว ก็ไม่จำต้องมีพิ
ษะไร เพียงแต่แจ้งให้ท่านผู้รับทราบว่า จ้านงถวายเป็นผ้า
อจีเจกจิวร ฯ

พระภิกษุสงฆ์ เมื่อทายกนำผ้าอจีเจกจิวรมาถวาย
ดังนี้ จงรับไว้ ครั้นเมื่อเขากล่าวคำถวายจบลงแล้ว ฟัง
รับกับเขาว่า “สาธุ” แล้วนุโมทนาตามวิธีฯ เป็นเสร็จการฯ

วิธีการถวายผ้าป่า

คำว่า “ผ้าป่า” ในครั้งพุทธกาลเรียกว่า ผ้าขึง
 สุกุลจิ๋ว คือผ้าที่ไม่มีเจ้าของหวงแหน ตั้งอยู่ตามป่าข้าง
 ตามป่าช้าข้าง ตามถนนหนทางข้าง จะห้อยอยู่บนกิ่งไม้
 หรือวางอยู่บนพนักหินก็ได้ โดยที่สุกผ้าที่ทายกเขาอุทิศนำมา
 วางไว้แทบเท้า รวมเรียกว่า ผ้าป่า ทั้งนี้ ๆ ประเพณี
 การทอดผ้าป่ามีมาแต่ครั้งพุทธกาล คือเมื่อสมเด็จพระพุทธ
 องค์ให้ตรัสรู้ใหม่ๆ ยังไม่ได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับศฤงคาร
 จีวร (ผ้าที่ทายกถวาย) ทรงอนุญาตให้ภิกษุเที่ยวแสวงหา
 ผ้าขึงสุก คือผ้าที่เขื่อนฝุ่นละออง หรือผ้าที่เขาห่อซากศพ
 ทั้งเสียตามป่าช้า และทิ้งไว้ตามถนนหนทาง ครั้นได้แล้ว
 นำมาซักฟอกแล้วเย็บเป็น ผ้าสังฆาฏิข้าง จีวรข้าง สยงข้าง
 ตามประสงค์จะใช้สอยโดยไม่ให้เกินไตรจีวรตณ่นั้น เว้น
 ไว้แต่ในจีวรกาลฯ มนุษย์ทั้งหลายที่นับถือพระพุทธศาสนา
 ได้ทราบเหตุดังนี้ มีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศลให้ต้อง
 ตามพระบรมพุทธานุญาต จึงได้จัดหาผ้าที่สมควรแก่สมณ
 บริโภคแล้ว นำไปทอดทิ้งไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้นว่า

สถานที่ดังกล่าวแล้วก็มี ที่ทำกันอย่างขนานใหญ่ ถึงป่า
 ร้างและแจกฏิกาก็ทำยกรับไปคนละองค์สององค์ หรือ
 องค์ละคนสองคนเป็นต้น แล้วนำไปรวมทอดเป็นการครึก
 ครน ถึงกับแห่แหงกันอย่างสนุกสนานและประเวศประชัน
 เมื่อดวงแล้วนำไปอุทิศต่อที่ชุมนุมสงฆ์ก็มี บางแห่งที่มี
 การคมนาคมทางน้ำ ทำผ้าป่าบรรพตเรือแห่ไปทางน้ำ
 เรียกว่า ผ้าป่าโยง แล้วนำไปทอดตามวัดต่างๆ แล้วแก้
 พอใจก็มี บางแห่งทำกันอย่างใหญ่ จนเป็นทางหาทุน
 ทรมัยเข้าบำรุงพระอารามก็มี ทั้งนสฤตแต่วิธีการและความ
 ประสงค์ของผู้บำเพ็ญจะพึงจัดการให้เป็นไปๆ แต่จะอย่าง
 ไฉนก็ดี การทอดผ้าป่านี้ ข้อสำคัญมีอยู่ว่า ให้อุทิศเป็น
 ผ้าป่าจริง ๆ คืออย่าถวายเป็นแก่ภิกษุรูปใด ๆ เป็นแต่
 ตังใจหรือออกอกทานวาจา ขออุทิศผ้าและเครื่องไทยธรรม
 บริวารเหล่านั้นแก่ภิกษุผู้ต้องการผ้าบังสุกุลเท่านั้น จึงจะได้
 ข้อว่าถวายเป็นผ้าป่าที่แท้จริง ๆ สำหรับภิกษุผู้มีมิได้กำหนด
 ว่าจะต้องรับใดก็ควรกณ เมื่อไปพบผ้าหรือมีผู้นำมา
 ทอดให้ เป็นรับได้ทั้งนั้น. ในปัจจุบันนี้ การทอดผ้าป่า
 บางทีเป็นการสงเคราะห์ ให้ภิกษุผู้ซึ่งอยู่จำพรรษาไม่ครบ

องค์เป็นสงฆ์ที่ไม่สามารถจะรับผ้ากฐินได้ก็มี หรือบางที
พระภิกษุในวัดที่ได้รับกฐินแล้ว ทายกมีศรัทธาถวายผ้าแก่
พระภิกษุในวัดนั้น จัดทำเป็นผ้าป่าไปทอดกฐิน ทิ้งนุ่งสลุแล้ว
แต่ศรัทธาเลื่อมใสที่คิดใคร่จะบำเพ็ญกุศลให้ขึ้นไป ๆ

ส่วนวิธีการถวายนั้น ในครั้งพุทธกาลอาจจะถวาย
เพียงตั้งใจหรือนึกอยู่ในใจแล้วถวายก็ขึ้นได้ แต่ใน
ปัจจุบันนี้ส่วนมากนิยมถวายกันเป็นหมู่เป็นคณะ ฉะนั้นจึง
นิยมว่าคำถวายคุณการถวายท่านอื่น ๆ ซึ่งก่อนจะว่าคำ
ถวาย ก็ตั้ง นโม ๓ จบก่อน แล้วจึงว่าคำถวายดังนี้ :-

เอตานิ มยํ ภนุเต สปริวารานิ ปัสสุกุลจิวรานิ
สงฆสส โอโณชยาม ฯ สาธุ โน ภนุเต สงโฆ
เอตานิ สปริวารานิ ปัสสุกุลจิวรานิ ปฏิกคณหาตุ
อมหากํ ที่มรตํ หิตาย สุขาย ฯ

(คำแปล) ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ขอน้อมถวายผ้าบังสุกุลจีวรเหล่านี้ กับทั้งบริวาร แต่พระ
สงฆ์ ฯ ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้าบังสุกุลจีวรเหล่านี้ กับทั้ง
บริวาร ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข
แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สันกาลนาน เทอญ ฯ

สำหรับภิกษุผู้จะชักผ้าป่านี้ เมื่อไปพบผ้าป่า หรือ
 มีผู้นำผ้าป่ามาทอด ให้ตั้งใจว่าหรือนึกอยู่ในใจว่าคำชัก
 ผ้าป่า ดังนี้ “อิหิ วตถิ อสฺสามิกิ ปัสฺสูกุจฺจิวริ มยฺหิ
 ปาปฺพนฺติ” ดังนี้ ถ้าหลายชั้นฟังว่า “อิมานิ วตฺถานิ
 อสฺสามิกานิ ปัสฺสูกุจฺจิวรานิ มยฺหิ ปาปฺพนฺติ” แล้วจึง
 ชักผ้าป่า เมื่อชักแล้ว จึงกล่าวอนุโมทนาตามสมควร
 แต่ถ้าทายกผู้นำมาทอดยังอยู่ จะกล่าวอนุโมทนาตามใน
 อนุโมทนาวิถีสมาคฺวร ๆ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [๔๙๐๑-๐๙๗/๑,๐๐๐(๔)]
โทร. ๐ ๒๒๑๕ ๑๙๙๑-๒ ต่อ ๑๑-๑๔, ๐ ๒๒๑๙๙ ๓๕๕๗, ๐ ๒๒๑๙๙ ๓๕๖๓
<http://www.cuprint.chula.ac.th>